

**PRZEWODNIK
Z MAPAMI**

PO RZEKACH PONIDZIA I OKOLIC

**Nida, Biała Nida,
Czarna Nida, Bobrza, Łosośna,
Czarna, Mierzawa**

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Publikacja opracowana przez LGD Królewskie Ponidzie wraz z Partnerami współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach PROW 2014-2020 poddziałanie 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania.

KRÓLESTWO NIDY

PRZEWODNIK KAJAKOWY PO RZEKACH PONIDZIA I OKOLIC

Nida, Biała Nida,
Czarna Nida, Bobrza, Łosośna,
Czarna, Mierzawa

Koordynator projektu:	LGD „Królewskie Ponidzie” ul. Grotta 3 28-100 Busko Zdrój www.krolewskieponidzie.pl	
Partnerzy projektu:	 	
Tekst	Konrad Konstantynowicz, PTTK Mazowsze, Magdalena Budkiewicz, Dominika Borówka	
Zdjęcia	Konrad Konstantynowicz, Pttk Mazowsze, Fotgraf3D	
Opracowanie redakcyjne, druk	EURO PILOT Sp. z o.o. ul. S. Konarskiego 3 01-355 Warszawa tel./fax. +48 22 664 37 20, +48 22 664 50 91 www.europilot.com.pl	
Skład, łamanie	Ewa Chmielewska	
	ISBN 978-83-8218-055-8	

Spis treści

3

WPROWADZENIE

Kilka słów od nas na początek

5

PONIDZIE I OKOLICE

Witamy w Królestwie Nidy!

8

HISTORIA

Z kart historii

11

RZEKI

Z nurtem rzek Ponidzia

NIDA

Z nurtem Nidy – na kajakowym szlaku

Atrakcje

Ciekawe miejsce w pobliżu szlaku Nidy

Baza turystyczna

BIAŁA NIDA

Z nurtem Białej Nidy – na kajakowym szlaku

Atrakcje

Baza turystyczna

ŁOSOŚNA

Z nurtem Wiernej Rzeki – na kajakowym szlaku

Atrakcje

Baza turystyczna

CZARNA NIDA

Z nurtem Czarnej Nidy – na kajakowym szlaku

Atrakcje

Baza turystyczna

BOBRZA

Z nurtem Bobrzy – na kajakowym szlaku

Atrakcje

Baza turystyczna

CZARNA

Z nurtem Czarnej – na kajakowym szlaku

Atrakcje

Baza turystyczna

59

KAJAKOWE ABC

Dekalog kajakarza

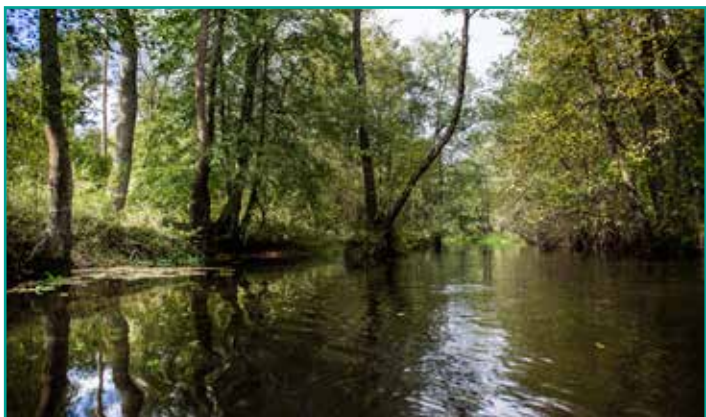
Kilka wskazówek na początek, czyli jak się przygotować do spływu?

Co robić na szlaku, czyli zasady zachowania na kajaku

WPROWADZENIE

Kilka słów od nas na początek

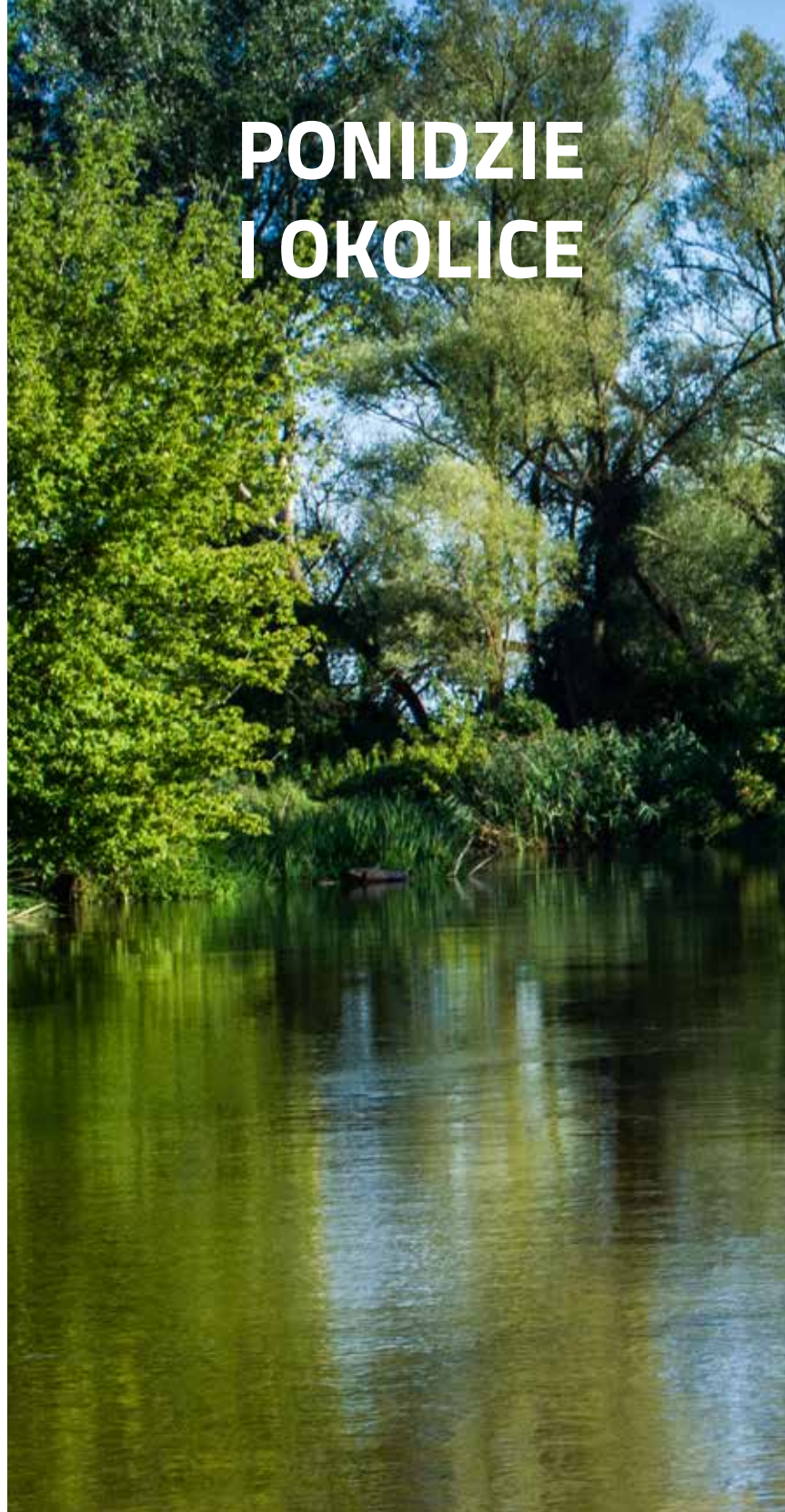
Wierna Rzeka

Przewodnik kajakowy, który trzymasz w dłoni, to efekt wieloletniej współpracy kilku Lokalnych Grup Działania funkcjonujących na Pomidziu. Wychodząc na przeciw oczekiwaniom i potrzebom turystów i mieszkańców chcemy wspólnie kreować ciekawą ofertę turystyczną opartą o jakże bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze naszej krainy. To drugie stało się inspiracją m.in. dla zbudowania sieci szlaków kajakowych na rzekach Pomidzia i Dorzecza Wisły. Już kilkanaście lat temu LGD Pomidzie, LGD „Perły Czarnej Nidy” oraz LGD „Dorzecze Wisły” oznakowały w ramach projektu współpracy szlaki wodne na rzekach: Nida, Czarna Nida, Biała Nida, Mierzawa, Łosośna, Bobrza i Czarna, tworząc tym samym podwaliny oferty turystyki kajakowej. Dzięki kolejnym wspólnym przedsięwzięciom udało się podnieść poziom bezpieczeństwa wspomnianych szlaków wodnych, m.in. wyposażając je w elementy małej infrastruktury, jak również zakupić sprzęt kajakowy wraz z wyposażeniem. Teraz nadszedł czas na przygotowanie wspólnego przewodnika kajakowego.

Publikacja składa się z trzech części.

- » Pierwsza z nich jest swoistego rodzaju zaproszeniem na Pomidzie i w jego okolice, którego granice wyznaczają rzeki. To tutaj znajdziesz informacje o największych atrakcjach i atutach, które możesz poznać przemierzając niezwykle turystyczną krainę z nurtem wspaniałych rzek: Nidy i tworzących ją Białej i Czarnej Nidy, ich dopływów: Łosośnej i Bobrzy oraz uchodzącej do Wisły Czarnej. Tu również przeniesiemy Cię na karty historii, wielowiekowe dzieje tych obszarów odcisnęły bowiem piętno na jego dzisiejszym krajobrazie kulturowym.
- » Druga część dedykowana jest w całości rzekom. Na kolejnych kartach przewodnika odnajdziesz szczegółowe informacje o: Nidzie, Białej Nidzie i jej dopływie – Łosośnej znanej jako Wierna Rzeka, Czarnej Nidzie i jej dopływie – Bobrzy oraz o Czarnej. To tutaj zawarte są opisy samych rzek i proponowanych tras szlaków kajakowych, jak również związanych z nimi atrakcji turystycznych i dostępnej bazy turystycznej. Tu także znajdują się szczegółowe mapy poszczególnych szlaków – nieoceniona pomoc przy planowaniu spływów.
- » Część trzecia przewodnika to kajakowe ABC – swoistego rodzaju dekalog kajakarza z informacjami o odpowiednim przygotowaniu się do spływu, zasadach zachowania się podczas jego trwania i obowiązujących regułach. Czyli wszystko to, co każdy kajakarz powinien wiedzieć zanim postawi stopę w kajaku.

PONIDZIE I OKOLICE

Bobrza

Witamy w Królestwie Nidy!

Rzeka Nida – bezsprzeczna Królowa Poniidzia, jest także osią łączącą wszystkie rzeki opisane w przewodniku, a samo Poniidzie to największa z krain turystycznych, przez które one przepływają. Początek dają jej Biała Nida i Czarna Nida, które wraz ze swoimi dopływami: Łosośną i Bobrzą tworzą pierwszy z trzech obszarów zaprezentowanych w naszym wydawnictwie. Drugi to właściwe Poniidzie ciągnące się od Chęcina aż po Nowy Korczyn, w okolicach którego Nida uchodzi do Wisły. Trzeci zaś to region Dorzecza Wisły związany z jej dopływem, czyli Czarną. W ten oto sposób nasz przewodnik daje inspirację do poznania znacznej części województwa świętokrzyskiego, z takimi perełkami jak Chęciny, Jędrzejów czy też powiat buski z Wiślicą i Buskiem-Zdrój na czele.

Jakie atrakcje czekają na tych, którzy wybiorą jeden z proponowanych przez nas spływów? Dzięki różnorodności rzek, nie zabraknie na wybranych trasach ciekawostek przyrodniczych i kulturowych. Cieszyć oczy i duszę będą również oryginalne obiekty noclegowe, z których można po drodze skorzystać. Szczegóły odkryjecie na kolejnych kartach przewodnika, ale na zachętę – małe wprowadzenie.

Sieć szlaków stworzona przez trzy Nidy: Białą, Czarną i tę właściwą – Nidę, Bobrę i Łosośną oraz Czarną to – poza kilkoma obszarami chronionego krajobrazu - dwa parki krajobrazowe i aż pięć obszarów Natura 2000.

Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy – położony w dorzeczu Nidy, między Łosośną i Bobrzą obejmuje głównie zbiorowiska łąkowe, pastwiska oraz ciepłolubne murawy kserotermiczne, niespotykane na niżu Polski poza Poniidziem. Większe kompleksy leśne występują jedynie w obrębie pasm: Dymińskiego, Postowickiego, Grzyw Korzeckowskich, Wzgórz Wilkomijskich oraz w okolicach Małogoszcza i Wolicy. Park jest domem dla ponad 1000 gatunków roślin. Charakterystyczne są dla niego również jaskinie (w tym najsłynniejsza – **Jaskinia Raj**) zamieszkiwane przez kilka gatunków nietoperzy. Najcenniejsze jednak są walory geologiczne parku, który określany jest mianem **muzeum geologicznego pod gołym niebem**. Występują tutaj skały niemal wszystkich okresów geologicznych od paleozoiku po kenozoik, stanowiące obraz dziejów Ziemi w ciągu ostatnich 570 milionów lat, co czyni ten obszar miejscem unikatowym w skali

Polski i Europy. Niezwykle jest także dziedzictwo kulturowe obszaru parku, ale o tym za chwilę.

Nadnidziański Park Krajobrazowy – położony w obrębie Niecki Nidziańskiej, obejmuje m.in. środkowy i dolny fragment Doliny Nidy, która – wraz z licznymi meandrami i starorzeczami – stanowi nie tylko charakterystyczny element jego krajobrazu, ale również ważny korytarz ekologiczny i ostoję ptactwa wodno-błotnego. Obszar parku jest bogaty w różne gatunki flory i fauny, a to głównie za sprawą dużego różnicowania siedlisk. Słynne także z licznych zabytków kultury materialnej i bogatej historii.

Wśród obszarów **Natura 2000**, przez które przebiegają szlaki na proponowanych przez nas trasach, są 4 specjalne obszary ochrony siedlisk: Dolina Białej Nidy, Dolina Czarnej Nidy, Wzgórze Chęcińsko-Kieleckie, Kras Staszowski oraz 1 obszar specjalnej ochrony ptaków: Dolina Nidy.

Niebagatelną rolę walorów przyrodniczych obszaru wyznaczają **źródła wód leczniczych** w Busku-Zdroju i Solcu-Zdroju, stanowiące podstawę rozwoju wysokiej jakości, cenionej w całym kraju oferty uzdrowiskowej oraz spa&wellness.

Bogate dziedzictwo kulturowe obszar wyznaczony siecią tras kajakowych zawdzięcza wielowiekowej historii. To tutaj w IX w. powstało **pierwsze państwo Wiślan** z ośrodkiem władzy w Wiślicy. **Średniowieczne rodowody** mają m.in. Chęciny, Jędrzejów, Busko-Zdrój, Chroberz czy Nowy Korczyn. Nie brakuje tu tak **cennych zabytków sakralnych**, jak słynna wiślicka płyta orantów z XII w. i jedno z najcenniejszych renesansowych rzeźb nagrobnych w Chrobrzu. Podziwiać je można oczywiście w **wielowiekowych świątyniach, powstałych już w XII, XIII i XIV w.**, które często w niezmiennym kształcie przetrwały po dziś dzień (kolegiata w Wiślicy, kościół pw. św. Mikołaja w Starym Korczynie, zespół klasztorny w Nowym Korczynie, klasztor cystersów w Jędrzejowie, kościół pw. św. Bartłomieja w Chęcinach czy znacznie młodszy, ale równie cenny XVII-wieczny klasztor pokamedulski w Rytwianach). Swoje ślady pozostawili w tych okolicach **wyznawcy różnych religii**. W XVI i XVII w. Pińczów był jednym z głównych ośrodków ruchu reformacyjnego, a w połowie XVI w. miasto stanowiło główną siedzibę braci polskich (arian). Swoje piętno odcisnęli również Żydzi, a judaizm można podziwiać m.in. w Chęcinach, Sobkowie, Pińczowie i Nowym Korczynie. Wiele wsi i miasteczek zachowało **dawne układy przestrzenne i zabytkową**

Płyta orantów w Wiślicy

Pińczów - widok z Góry Św. Anny, w tle Nida

zabudowę (Chęciny, Pińczów, Wiślica, Nowy Korczyn, Stary Korczyn, Krzyżanowice). Nie brakuje unikalnych **budynków świeckich w postaci zamków i pałaców**, w tym tych, które po dziś dzień przyciągają turystów swoją ciekawą ofertą, jak Zamek Królewski w Chęcinach czy Zamek Rycerski w Sobkowie. Czekają tu również **wiele innych atrakcji**, takich jak chociażby: Muzeum Wsi Kieleckiej, Park Etnograficzny w Tokarni, Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie czy Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie.

Niewątpliwie ważnym atutem Podkarpacia i obszaru Dorzecza Wisły są **niezwykłe miejsca noclegowe**, z których korzystać mogą również kajakarze, położone są one bowiem nad samymi rzekami lub w ich pobliżu. Poza oczywistą agroturystyką i ośrodkami wypoczynkowymi, czekają tu na chętnych także rarytasy jak: pokoje gościnne na Zamku Rycerskim w Sobkowie czy Ośmioraku z Rudy Piłczyckiej na terenie Skansenu w Tokarni oraz cele pustelnicze w Pustelni Złotego Lasu w Rytwianach. Nie wspominając już o bogatej i luksusowej ofercie noclegowej Buska-Zdroju.

Podkarpacie i jego okolice doczekały się niezliczonej ilości przewodników i publikacji promocyjnych. Ta, którą trzymasz w dłoniach, jest jednak niestandardowa. Ukazuje bowiem tę niezwykłą krainę w niezwykle sposób – przez pryzmat rzek, które – jak wiadomo – zawsze stanowiły źródło życia i rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturalnego oraz siedlisko bezcennej przyrody.

HISTORIA

Kościół w gminie Busko

Z kart historii

Historia terenów dzisiejszego Ponidzia zaczyna się tysiące lat przed naszą erą. Prowadzone tu badania archeologiczne dowodzą, iż były one zamieszkałe już w VIII w. p.n.e.

W czasach nowożytnych znajdująca się na szlaku między Krakowem a Sandomierzem kraina swój złoty okres przeżywała w okresie średniowiecza. Dość wspomnieć, że to właśnie tutaj – w Wiślicy – w IX w. powstało pierwsze państwo Wiślan. Dokonane w latach 60. i 70. XX w. odkrycia archeologiczne pozwoliły zaś postawić do dziś dyskusyjną tezę o przyjęciu chrztu przez ziemię wiślicką ok. 880 r., czyli na prawie sto lat przed dokonaniem tego przez Mieszka I w 966 r. Ziemia ta należy więc do najstarszych ośrodków chrześcijaństwa i może pozczycić się mianem kolebki polskiej państwowości.

Wiele miast i miasteczek Ponidzia ma średniowieczy rodowód, a z czasów, gdy w architekturze królował gotyk, zachowało się do dnia dzisiejszego wiele bezcennych zabytków. Wznoszono tu zamki i warownie, w których często rezydowali królowie ze swoją świtą, budowano monumentalne kościoły i zespoły klasztorne, odbywały się tu zjazdy rycerskie i ważne wydarzenia rangi państwowej. Z tych ważniejszych i ciekawszych warto przypomnieć o zjeździe w Koperni koło Pińczowa, podczas którego król Bolesław Wstydlawy wydał akt lokacyjny dla Krakowa w 1257 r., „Pierwszym Zjeździe Ziemi Polskich” zwołanym przez Władysława Łokietka na Zamku w Chęcinach w 1331 r., podczas którego zdecydowano o przystąpieniu do wojny z Krzyżakami, a który uznawany jest za początek parlamentaryzmu w Polsce oraz o sejmie elekcyjnym w Wiślicy w 1587 r., podczas którego nastąpiła podwójna elekcja: arcyksięcia Maksymiliana Habsburga i Zygmunta Wazy, który ostatecznie został wybrany na króla Polski. Wielka historia toczyła swe koła również na tle pięknego krajobrazu rzek Dorzecza Wisły. Tu bowiem w 1794 r. Tadeusz Kościuszko wydał „Uniwersał Połaniecki” dający chłopom pańszczyźnianym załączki wolności osobistej.

W XVI w. Ponidzie stało się ważnym ośrodkiem reformacji i działalności braci polskich z największą ilością zborów w Polsce. Cała kraina pokryta była siecią szkół, zborów i bibliotek.

Z kolei XVIII i XIX w. upłynął tu m.in. pod znakiem rozwoju uzdrowisk. Odkryte w Busku-Zdroju źródła solankowe początkowo eksploatowano pod kątem wydobycia soli, jednak wyniki badań właściwości leczniczych szybko zmieniły sposób ich wykorzystania. Już w I połowie XIX w. w Busku pojawili się pierwsi kuracjusze, których wówczas określano mianem „gości kąpielowych”.

Po przejęciu miasta w dzierżawę przez gen. Feliksa Rzewuskiego, wzniesiono łazienki według projektu Henryka Marconiego - znanego architekta włoskiego. Powstał również park zdrojowy, który zgodnie z pomysłem Marconiego połączył górne miasto z nową dzielnicą zdrojową. Oficjalnie uzdrowisko zostało otwarte w 1836 r., by pod koniec stulecia zaliczać się do najbardziej wartościowych i najliczniej odwiedzanych uzdrowisk w Europie. Od początku XIX w. działa również uzdrowisko Solec-Zdrój, którego oficjalne otwarcie miało miejsce w 1837 r. Wiek XX upłynął początkowo pod znakiem dwóch wojen światowych, które pozostawiły po sobie ogromne spustoszenie. Na terenie Dorzecza Wisły aktywnie działały organizacje partyzanckie, m.in. oddział Armii Krajowej „Barabasz” oraz wywodzące się z lokalnej organizacji konspiracyjnej „Odwet” oddział „Jędrusie”. Po tragicznych latach wojny nastąpił okres powolnej odbudowy i rozwoju.

Historię dzisiejszego Ponidzia i obszaru Dorzecza Wisły w dużej mierze kształtuje ich turystyczne znaczenie, którego źródła tkwią m.in. w bogatej przeszłości tych jakże pięknych i niezwykłych krain.

RZEKI

Z nurtem rzek Ponidzia

Rzeki – serce naszego przewodnika. To im poświęcone są kolejne jego karty. Odkrywamy przed Wami ich charakter, tajemnice, związane z nimi atrakcje, tak by stały się dla Was inspiracją do wielu kajakowych podróży. Wszystkie tworzą sieć, dzięki której poznać można nie tylko całe Ponidzie, ale również sporą część województwa świętokrzyskiego.

Jako pierwsza poleca się oczywiście **Nida** – najważniejsza, najdłuższa, piękna, ale czy najpiękniejsza? Tę ocenę pozostawiamy Wam, bo każdy w Nidzie widzi różne oblicza jej piękna. Z charakteru nizinna i leniwa, łączy to, co w Ponidziu najcenniejsze – dziką przyrodę i wielowiekowe dziedzictwo kulturowe. To z nią związane są miasta-symbole, takie jak Wiślica, Pińczów, Nowy Korczyn i Busko-Zdrój oraz zabytki-symbole, takie jak pińczowska kaplica pw. św. Anny. Idealnie nadaje się na rodzinne spływy o charakterze rekreacyjno-poznawczym, dzięki czemu zyskuje coraz większą popularność wśród odwiedzających Ponidzie turystów. Zdecydowanie mniej znana, ale nie mniej atrakcyjna jest **Mierzawa** – jeden z dopływów Nidy, wpadający do niej w okolicach Pawłowic koło Pińczowa. To rzeka trudna i niespokojna, zwałkowa i wymagająca. Jest wymarzona dla doświadczonych kajakarzy, którzy nie boją się mierzyć z naturalnymi przeszkodami. Świetna na 20-kilometrowy spływ na trasie Niegosławice – Pińczów.

Następne na liście są kolejne dwie Nidy: Biała i Czarna, tworzące tę właściwą Nidę. Różne, jak nadane im nazwy. **Biała** – nizinna, z niezwykłym krajobrazem nietkniętej ludzką ręką przyrody, doskonała na łatwy całodzienny spływ oraz **Czarna** – dzika, kręta, pełna przeszkód, świetna dla tych, którzy szukają mocniejszych wrażeń. Choć to tylko preludium do tego, co do zaoferowania ma najdłuższy z jej dopływów – **Bobrza**. To na niej swoje pasje realizować mogą doświadczeni kajakarze. Podobnie zresztą jak na **Łosośnej**, zwanej częścią Wierną Rzeką, która to jest dopływem spokojnej Białej Nidy, a sama do spokojnych nie należy. Ta również bowiem tworzy dość trudny i wymagający dobrej kondycji szlak wyżynny. I na koniec – **Czarna**, jeden z wielu dopływów Wisły. Spokojnie toczący swoje wody pośród cennej przyrody i w otoczeniu ciekawych zabytków, momentami trudniejszy, ale tworzący trasę praktycznie dla każdego, kto z kajaką chce poznać tę część świętokrzyskiej krainy.

Wiosła w dłoń! Zapraszamy do kajaków!

Fortalija w Sobkowie

NIDA

Nida – bezsprzeczna królowa Poniżnia i najdłuższa rzeka w województwie świętokrzyskim. Od źródeł nieopodal wsi Żerniki w gminie Sobków w powiecie jędrzejowskim, gdzie łączą się jej dwa odcinki źródłowe: Biała Nida i Czarna Nida, aż do ujścia do Wisły, której jest lewobrzeżnym dopływem, w okolicach Nowego Korczyna w gminie Nowy Korczyn w powiecie buskim, jej długość wynosi niemal 100 km. Swą nazwę zawdzięcza legendarnej Nidzie - pięknej młodej dziewczynie, nieszczęśliwie zakochanej w księciu, który ożenił się z inną. Według podań Nida z rozpaczy rzuciła się w nurt rzeki, którą od tamtej pory zaczęto nazywać jej imieniem.

Nida jest rzeką typowo nizinną, a swe wody toczy raczej leniwie. Momentami silnie meandruje, tworzy starorzecza, wysepki i zatoczki. Wielokrotnie pokazuje inną twarz, płynąc wśród wzgórz, lasów, łąk i pól. Przecina dzikie, cenne pod względem przyrodniczym tereny. Urzeka krajobrazem i bogatym środowiskiem przyrodniczym. Stanowi królestwo wielu rzadkich roślin i zwierząt. Swój początek ma na terenie **Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego**. Niemal w całości objęta jest ochroną w ramach sieci Natura 2000 jako obszar specjalnej ochrony ptaków **PLB260001 „Dolina Nidy”**, a w dużej części również w ramach **Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego**. Unikatem w skali Polski i Europy jest tworzona przez Nidę w okolicy wsi Umianowice w gminie Kije **śródlądowa delta**, jedna z zaledwie kilku na Starym Kontynencie.

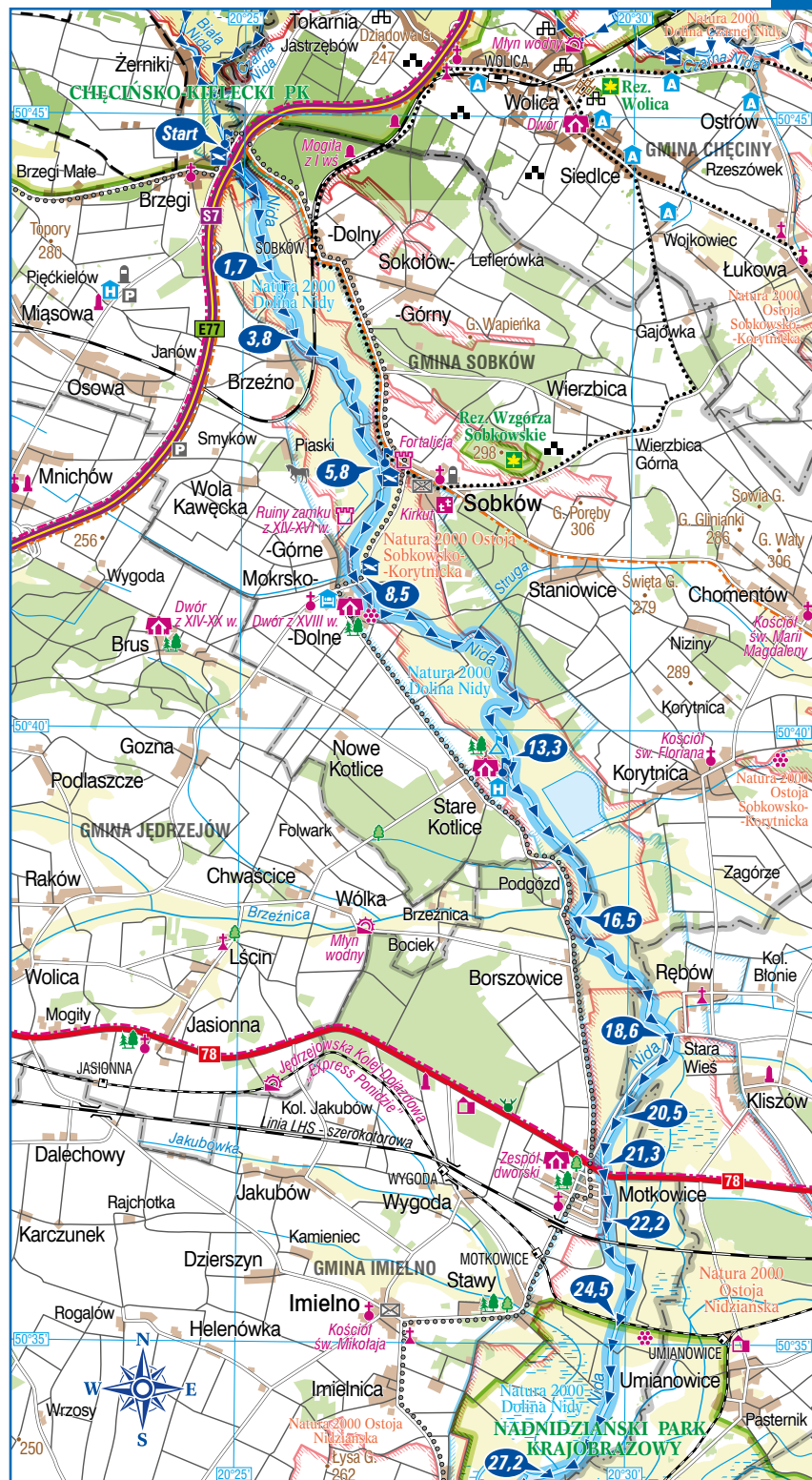
Nad Nidą położonych jest dużo miast, miasteczek i wsi, w tym miejsc niezwykle ważnych dla polskiej historii i kultury, takich jak Pińczów, Wiślica czy Nowy Korczyn. W bezpośrednim sąsiedztwie rzeki znajduje się sporo zabytków i innych atrakcji turystycznych, które widoczne są już z kajaka.

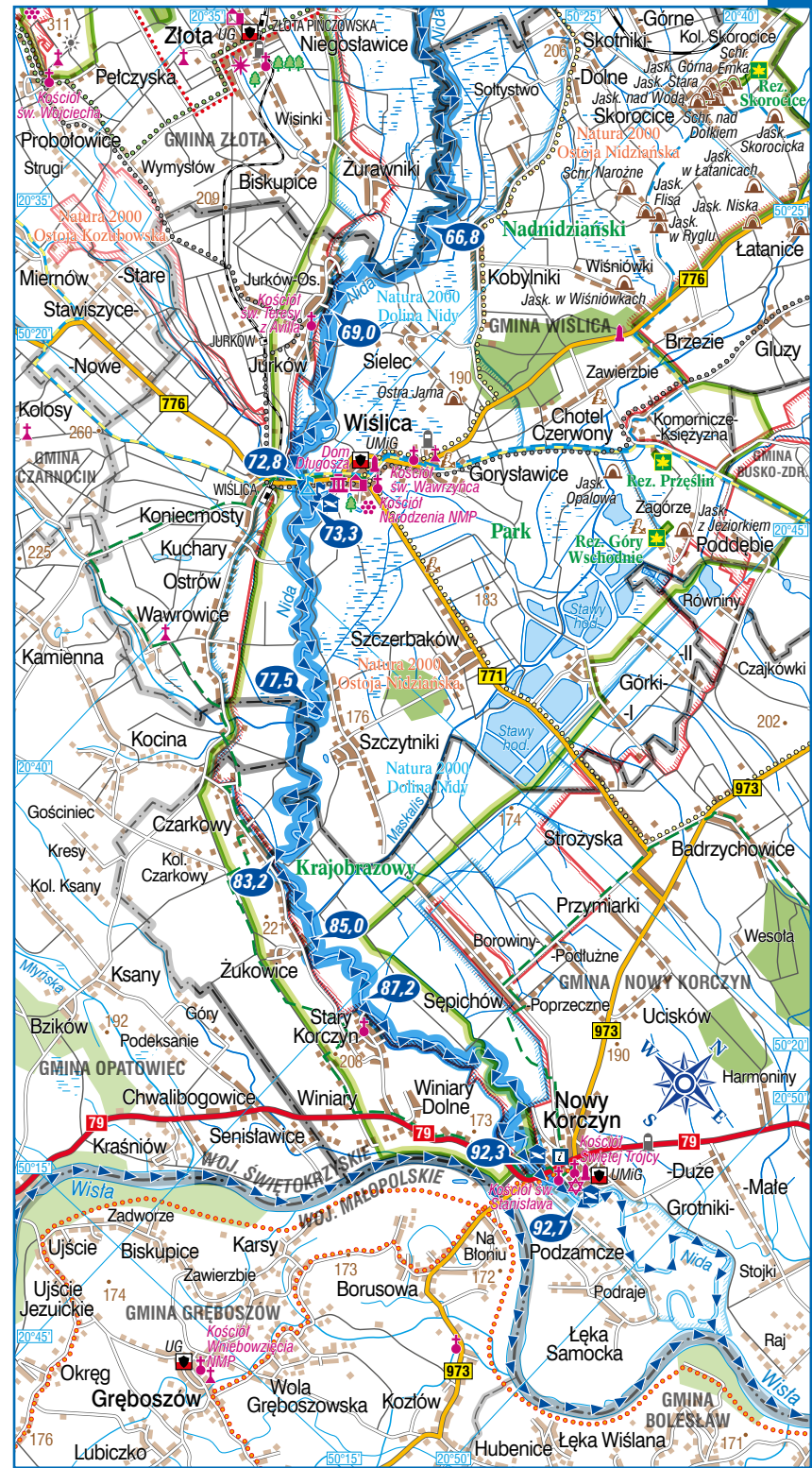
Spyw kajakowy Nidą to doskonały sposób na poznanie Poniżnia. Szlak ma charakter wypoczynkowy i rekreacyjny, jest łatwy, nieuciążliwy i niezwykle malowniczy. Urokliwe zakątki na brzegach, czy to pośród lasów, czy w mijanych wsiach i miasteczkach, zachęcają do rozbicia biwaku i zwiedzania okolic. Zaś ciepła i czysta woda oraz piaszczyste dno umożliwiają kąpiel praktycznie na całej długości rzeki.

Z nurtem Nidy – na kajakowym szlaku

Brzezi – Nowy Korczyn

- 📍 Start: **Brzezi (gmina Sobków w powiecie jędrzejowskim)**
- 📍 Meta: **Nowy Korczyn (gmina Nowy Korczyn w powiecie buskim)**
- 📏 Długość szlaku: **92,7 km**
- 🕒 Czas trwania spływu: **minimum 3 dni**
- 👤 Trudność: **szlak łatwy**

Na szlaku, w tle gniazda brzegówek na piaszczystej skarpie

- » **Uciążliwość:** szlak średnio uciążliwy
- » **Dla kogo:** szlak dla początkujących kajakarzy, również dla rodzin z dziećmi
- » **Sprzęt:** każdy rodzaj kajaka będzie odpowiedni
- » **Szlak oznakowany** znakami ostrzegawczymi (przeszkody, przenoski) oraz informacyjnymi (nazwy miejscowości).
- » **Przystanie / miejsca postojowe:** Brzegi (plaża gminna), miejsce postojowe na 1,7 km, Sobków, miejsca postojowe na 6,9 km i 8,3 km, Mokrsko Duże, miejsce biwakowe na 11 km, baza kajakowa na 13,3 km, Motkowice, miejsce postojowe na 25 km, 27,2 km i 31,5 km, Pińczów, Kowala, kilka miejsc postojowych na 46-47 km, Krzyżanowice, Chroberz, Nieprovice, miejsce postojowe na 66,8 km, Jurków, Wiślica, Czarkowy, Nowy Korczyn
- » **Przenoski:** Brzeźno, Rębów, Próg Motkowice, Próg Sobowice i głazowisko, dwa progi na odcinku Sobowice-Pińczów, 20,5 km, 27,2 km (2 przenoski), 31,5 km, Stary Korczyn (przy niskim stanie wody)
- » **Miejscowości, wsie po drodze:** Brzegi, Sokołów, Brzeźno, Sobków, Mokrsko Duże, Stare Kotlice, Borszowice, Rębów, Motkowice, Sobowice, Pińczów, Kowala, Krzyżanowice, Wojstławice, Chroberz, Nieprovice, Jurków, Wiślica, Szczytniki, Czarkowy, Żukowice, Stary Korczyn, Nowy Korczyn
- » **Ważne punkty /atrakcje na szlaku:** Sobków – Zamek Rycerski, kościół pw. św. Stanisława Biskupa, ruiny kirkutu; ruiny zamku w Mokrsku Górnym; Mokrsko Dolne: Dwór Dziadków Stefana Żeromskiego w Mokrsku Dolnym, tablica pamiątkowa „Ku pamięci Klary i Józefata Żeromskich”; Pińczów – zalew, dawny zespół klasztorny oo. paulinów (siedziba muzeum regionalnego), zespół klasztorny oo. reformatów na Mirowie, kaplica św. Anny, Dom Ariański, pałac Wielopolskich, pozostałości zamku z XIII w., Synagoga Stara, Ciuchcia Expres Ponidzie; Aeroklub Regionalny w Pińczowie; kościół pw. św. Tekli w Krzyżanowicach; Chroberz - zespół pałacowy Wielopolskich, kościół pw. Wniebowzięcia NMP; Wiślica - Kolegiata p.w. Narodzenia NMP, Dom Długosza, grodzisko wczesnośredniowieczne; kościół pw. św. Mikołaja w Starym Korczynie; Nowy Korczyn - kościół pw. św. Stanisława i klasztor pofranciszkański, kościół farny pw. św. Trójcy, synagoga, zabytkowa zabudowa Rynku z kamienicą zwaną Domem Długosza, „Zamczysko” na Podzamczu – miejsce po zamku królewskim, źródło św. Kingi zwane „Kunegundą”.
- » **Ważne punkty /atrakcje w okolicy:** Jędrzejów, rezerwat Krzyżanowice, Busko-Zdrój, dawny kościół joannitów w Żagości Starej, Młodzawy Małe - kościół pw. Świętego Ducha i Matki Boskiej Bolesnej, Ogród na Rozstajach.

Nida tworzy malowniczy szlak kajakowy prowadzący po najdłuższej rzece województwa świętokrzyskiego. Na jego przebycie należy zaplanować minimum 3 dni. Warto jednak połączyć spływ ze zwiedzaniem ciekawych miejsc i miejscowości mijanych po drodze, co może wydłużyć wycieczkę nawet do tygodnia.

Szlak jest łatwy, choć niepozbowiony przeszkód: kajakarzy czekają bystra, kilka przenosek, a nawet elektrownia wodna. Rzeka ma piaszczyste dno, nie jest zwykle głęboka, ma czystą i ciepłą w sezonie wodę, zachęca więc również do kąpieli.

Opis szlaku dla średniego stanu wody, przy niskim możliwe fragmenty trudne do przepłynięcia ze względu na płycizny, przy wysokim zaś - szybszy nurt i ukryte pod powierzchnią przeszkody.

0 km

Spływ rozpoczynamy w **Brzegach**, choć samo połączenie Białej i Czarnej Nidy ma miejsce około kilometra w górę rzeki. Możemy też oczywiście rozpocząć naszą przygodę z Ponidziem wcześniej - na którymś z 22 kilometrów szlaku Białej Nidy lub 37 kilometrów szlaku Czarnej Nidy.

W Brzegach, powyżej wiaduktu szosy S7, czeka nas dogodny start z piaszczystej plaży, wiata, a nawet boisko do siatkówki plażowej. Możliwość kąpieli. Rzeka jest w tym miejscu szeroka na kilkanaście metrów, a głęboka na około metr. Niewiele przeszkód w nurcie (pierwsza - drewniane pozostałości po starym moście pod wiaduktem ekspresówki), rzeka leniwie toczy się pośród łąk, co pewien czas pojawiają się płytkie miejsca, trzeba więc uważnie „czytać” wodę, aby nie musieć regularnie wysiadać i spychać jednostki z mielizny.

1,7 km

Wysoki piaszczysty brzeg po prawej stronie, dogodne miejsce na postój w cieniu brzoźowego lasu. Niecały kilometr dalej - widoczna linia kolejowa i zabudowania **Sokołowa**.

3,8 km

Spływalne **bystrze** pod **mostem kolejowym w Brzeźnie**. Znaki zalecają przenoskę z prawej strony, ale jeśli stan wody jest przynajmniej średni - wiele osób spływa lewą stroną.

5,8 km

Po lewej stronie z daleka widoczna fortalicia w **Sobkowie**, czyli wiejska siedziba szlachecka o charakterze rezydencjalnym i obronnym zarazem, zwana przez obecnych właścicieli Zamkiem Rycerskim. Na miejscu, po wylądowaniu na - w sezonie pełnej turystów - plaży, możemy zwiedzić ruiny założenia obronnego z XVI w. Nazwisko jego fundatora, Stanisława Sobka, dało nazwę miastu (a obecnie wsi) Sobków. Najlepiej zachowane są mury obronne z bastionami, natomiast późniejsza konstrukcja - klasycystyczny pałac rodziny Szaniawskich - jest w ruinie. Na miejscu restauracja, pokoje gościnne i stadnina koni. We wsi kościół z XVI w., zbudowany jako zbór ariański oraz ruiny kirkutu z XVIII w., jedyna pozostałość po licznej przed wojną ludności żydowskiej Sobkowa. Za Sobkowem rzeka wije się wśród pastwisk, brzegi mocno zarosnięte trzciną. Wyspy w nurcie. Mało możliwości postoju oprócz dwóch plaż: na 6,9 km (po lewej stronie, dobre miejsce na odpoczynek w cieniu drzew) oraz na 8,3 km (także po lewej).

8,5 km

Mokrsko Górne. Most drogowy, a tuż przed nim po lewej stronie - miejsce postojowe. W północnej części miejscowości, niedaleko rzeki malownicze ruiny zamku ufundowanego przez Mokrskich w XIV w.

Nida dostojnie meandruje rozlana szeroko, na kilkadziesiąt metrów. Łąki i pola, brak cienia. Dopiero ok. 11 km wpływamy do lasu z przewagą sosny. Możliwy biwak lub postój zaraz przed lasem po lewej stronie lub w samym lesie, na wysokich skarpach. Po dwóch kilometrach malowniczego leśnego odcinka otwiera się widok na wieś **Stare Kotlice**. Po prawej znów gęsto zalesiony brzeg - to zarosnięty park dworski, a za nim odrestaurowany, XVIII-wieczny dwór, obecnie obiekt hotelowy **Agropark Dworek pod Lipą**.

Na szlaku

13,3 km

Baza kajakowa: plaża, pole biwakowe. Możliwe wypożyczenie kajaków. Po chwili duża wyspa w nurcie. Rzeka szeroka, płycizny, drzewa porastające brzegi dają cień, nad wodą śmigają zimorodki - malowniczy fragment rzeki. Po kilkunastu minutach - pozostałości po drewnianym moście: sterczące z wody pale. Bujne trzcinę porastające brzegi to znak, że zbliżamy się do położonej na prawym brzegu wsi **Borszowice**.

16,5 km

Słabo widoczne po prawej ujście rzeki Brzeziny. Po kilkuset metrach rzeka tworzy rozlewisko.

18,6 km

Elektrownia Wodna w Rębowie. Konieczna **przenoska** (ok. 50 m), najlepiej prawą stronę. Można lądować przed samą zaporą. Za elektrownią koryto uregulowane, rzeka głębsza. Trzcinę na brzegach, dużo wodnego ptactwa.

20,5 km

Na wysokości linii energetycznej wysoki na około metr betonowy próg z trzema przepustami. Konieczna niewygodna **przenoska** prawym brzegiem ok. 100 metrów. Trudne lądowanie i wodowanie.

21,3 km

Wieś **Motkowice**. Przed mostem drogowym po lewej dogodnie miejsce na postój. Duża polana z dojazdem, możliwość rozpoczęcia lub zakończenia spływu. We wsi, po drugiej stronie rzeki, sklep (ok. 200 m). Pod mostem - **bystrze**, najlepiej pokonać je środkiem. Kawalek dalej drewniane pale, pozostałość po starym moście. Za Motkowicami zaczyna się niezwykle ciekawy fragment rzeki - unikatowa w skali Polski i jedna z nielicznych w Europie **śródlądowych delt rzecznych**. Rzeka wpadając w zagłębienie terenu o nieprzepuszczalnym dnie zwalnia bieg i dzieli się na kilka mniejszych koryt, płynących równolegle (Stara Nida, Smuga Umianowicka). W okolicy **Sobowic** trzy główne ramiona łączą się, tworząc ponownie jedno koryto. Tereny te były na tyle trudno dostępne i nieprzydatne rolniczo, że powstała tu najważniejsza ostoja fauny na obszarze **Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego**. Do 2024 r. ma zostać zakończony projekt renaturyzacji „Life4Delta”, który nie tylko ma przywrócić łągi i starorzeczca, ale także gatunki roślin i zwierząt, które zniknęły z Nidy, m.in. żółwia błotnego.

22,2 km

Bystrze do spłynięcia, a kilkaset metrów dalej - most kolejowy i **trzy kolejne bystrza**: przed nim, pod nim i za nim.

24,5 km

Most kolejki wąskotorowej Pińczów-Jędrzejów (tzw. Ciuchcia Ekspres Poniemie, kursuje w sezonie), a pod nim tradycyjnie **bystrze** – należy płynąć prawą stroną. Pół kilometra dalej kolejna przeszkoda - próg nie do spłynięcia. Konieczna **przenoska** ok. 50 metrów prawą stroną. Przy przeszkodzie miejsce na postój lub biwak (bez cienia). Płyniemy z dala od cywilizacji, w ciszy. Koryto rzeki jest niestety uregulowane - to pozostałości po, nieudanych na szczęście, próbach osuszenia delty sprzed kilkudziesięciu lat.

27,2 km

Długie na kilkadziesiąt metrów, niespływalne **bystrze**. Po drugiej stronie polnej drogi na prawym brzegu - kilkusetmetrowa „pętka” starorzeczca. 100 metrów dalej kolejna przeszkoda - próg nie do spłynięcia. Konieczna **przenoska** ok. 50 metrów prawą stroną. Przy przeszkodzie miejsce na postój lub biwak (bez cienia). Płyniemy z dala od cywilizacji, w ciszy. Koryto rzeki jest niestety uregulowane - to pozostałości po, nieudanych na szczęście, próbach osuszenia delty sprzed kilkudziesięciu lat.

30 km

Most drogowy na drodze Sobowice-Skowronno.

31,5 km

Kolejna przeszkoda - niebezpieczny **próg** o trzech przelewach. Konieczna **przenoska** ok. 70 m do plaży prawą stroną. Świetne miejsce na odpoczynek lub biwak na częściowo zacienionej łące pomiędzy rzeką a wałem przeciwpowodziowym. Za przeszkodą nurt dość leniwy, płytko i szeroko. Brzegi gęsto obrośnięte trzcinami. Na prawym, wzmocnionym kamieniami zakręcie, ukazuje się wreszcie na horyzoncie **Pińczów**.

35 km

Ujście rzeki **Mierzawy**, wcześniej Nida mocno meandruje, po obu stronach starorzeczca. Piękny fragment rzeki, drzewa na obu brzegach.

36,5 km

Widoczna po lewej stronie śluza, a za nią odnoga Nidy, która tworzy obecnie w Pińczowie zalew. Rzeka rozszerza się, wracają płycizny. Dobrze widać górującą nad miastem **kaplicę św. Anny z 1600 r.**, dzieło sławnego architekta i rzeźbiarza Santi Gucciego (m.in. zamek w Baranowie, nagrobek Batorego na Wawelu), który w Pińczowie miał swoją pracownię kamieniarską.

37,7 km

Betonowy **próg** z trzema przelewami, tym razem przeszkoda do spłynięcia przy normalnym stanie wody.

27,2 kilometr spływu bystrze, przenoska

Na szlaku

39 km

Pińczów, a w zasadzie **Lądowisko Aeroklubu Pińczowskiego**, po lewej stronie przed mostem, możliwy postój na zwiedzanie miasta, które jest położone kilkaset metrów dalej na lewym brzegu rzeki. W zasadzie brak infrastruktury - kajaki wyciąga się na trawiasty brzeg, pod hangarem lotniczym ławka. Brak cienia. Na czas zwiedzania można zostawić sprzęt pod opieką przemiejęcej ekipy z aeroklubu. Pińczów, niegdyś bardzo ważny ośrodek społeczno-kulturalny lokowany w połowie XV w., centrum polskiej reformacji, własność m.in. Oleśnickich, Myszkowskich i Wielopolskich. Wszyscy oni zostawiali po sobie jakieś zabytki, do dziś przetrwały klasztory paulinów i reformatów, dom ariański, pałac Wielopolskich, ruiny zamku z XIII w., synagoga (z przełomu XVI i XVII w., jedna z najstarszych w Polsce) czy wspomniana kaplica św. Anny. 300 metrów za mostem próg wodny do spłynięcia. Płytko, dużo piaszczystych łach, mnóstwo ptactwa wodnego. Spokojny odcinek dla fanów kąpieli wodnych i słonecznych.

40,8 km

Rzeka zwręza się, robi się głębiej, koniec regulacji brzegów. Kolejny uroczy odcinek, Nida kręci pośród zieleni. Raczej bez możliwości postoju. Po kilkudziesięciu minutach na lewym brzegu widoczna otoczona polami wieś **Kowala**.

41,6 km

Wkrótce przepływamy tuż obok zabudowań wsi, na wysokim lewym brzegu dobrze widoczna **odkrywka wapieni pińczowskich**. Kilkaset metrów dalej, pod koniec wsi, nisko zawieszona lina do przeciągania łodzi na drugi brzeg, a zaraz za nią - miłe miejsce na postój w cieniu drzew po lewej stronie. Na prywatnej łące powyżej możliwy, po uzgodnieniu z właścicielem, nocleg. Kowala ciągnie się wzdłuż rzeki na długości prawie 2 km. Po kolejnych dwóch - na horyzoncie pojawiają się po lewej **Krzyżanowice**.

46,1 km

Kolejna „przeprawa promowa” do transportu krów i nisko zawieszona lina. Co pewien czas na brzegach dogodne miejsca do postoju. Częste łachy wymagają czujności.

47,6 km

Krzyżanowice - niewielka przystań, kawałek dalej widoczny z rzeki datowany na II połowę XVIII w. klasycystyczny kościół św. Tekli z drewnianą dzwonnicy oraz sklep. Kilkaset metrów na wschód, za wsią, **rezerwat „Krzyżanowice”** chroniący roślinność o charakterze stepowym. We wsi wypożyczalnie kajaków.

51,2 km

Na wysokim prawym brzegu widoczna wieś **Wojstawice**. Rzeka poszerza się, znów mijamy wyspy, a nad czubkami drzew na prawym brzegu pojawia się wieża kościoła w Chrobrzu.

51,6 km

Stacja kajakowa w **Chrobrzu**. Po prawej stronie, przed mostem drogowym, duża przystań z pomostami (niestety tylko przy wysokim stanie wody można do nich bezpiecznie przybić), slip, plac zabaw, wiata, WC, miejsce na biwak. Chrobrz to kolejna miejscowość na szlaku z długą historią, sięgającą XII w. Warto zobaczyć pałac Wielopolskich czy kościół z połowy XVI w. z nagrobkiem fundatora Stanisława Tarnowskiego. Miłośnicy ruin znajdują na miejscu pozostałości zamku rycerskiego z XIV w. czy gorzelni Wielopolskich.

Pod mostem drewniane pale i niegroźne bystrze, a niedaleko za nim, po prawej stronie - prywatny biwak i wypożyczalnia sprzętu. Za Chrobrzem rzeka płynie szerokimi meandrami pośród łąk, pól i niewielkich kęp drzew. Nurt spokojny, zdarzają się zwalone drzewa, ale nie tarasują całego nurtu. Zabudowania, które miniamy na wysokim prawym brzegu, to przysiółek **Stara Rudawa**.

57 km

Most na polnej drodze w **Nieprowicach**. Droga prowadzi do **Zagości Starej**, gdzie można zobaczyć romański kościół joannitów z XII w. (ok. 2 km). Za mostem po prawej biwak na łące, mała plaża, bez cienia. Następne kilka kilometrów przebiegu szlaku to kontemplacyjne, spokojne zakręty pośród łąk.

66,8 km

Łatwe **bystrze**, należy trzymać się prawej strony. Natomiast po lewej stronie, u podnóża wzniesienia zwanego **Górą Stalicową**, urocze miejsce na odpoczynek w cieniu drzew. Na horyzoncie widać już wieżę neogotyckiego kościoła w Jurkowie. Jesteśmy już więc w powiecie buskim, na terenie działania LGD „Królewskie Ponidzie”.

69 km

Drzewa rosnące przy brzegach, a następnie rozszerzający się nurt to znak, że wpływamy do **Jurkowa**. To tutaj, po prawej stronie za wsią, startują lub kończą się spływy wypożyczalni Traper Kajaki. We wsi sklep.

72,8 km

Most **Wiślica-Koniecmosty**. Pod mostem tradycyjnie resztki starej, drewnianej konstrukcji.

73,3 km

Przystań, pole biwakowe i plaża w **Wiślicy** w cieniu wysokich drzew. Kilka wiat, pomost, miejsce na biwak i ognisko, WC, boisko do siatkówki plażowej. Kilkunastominutowy spacer prowadzi do tego jednego z najmniejszych miast w Polsce (ok. 500 mieszkańców). W pamiętającej przełom X i XI w. Wiślicy najcenniejsze zabytki to kolegiata z XIV w. (w podziemiach pozostałości po starszych

Próg za bystrzem, przenoska, 27,3 kilometr spływu

Fortalicja w Sobkowie

świętyniach), dom Jana Długosza, słynnego kronikarza czy pozostałości grodziska wczesnośredniowiecznego datowanego na X/XI w.

 75,7 km

Na lewym brzegu wieś **Szczytniki**. Rzeka tak ostro meandruje, że w nurcie tworzą się wyspy utrudniające nieco nawigację.

 83,2 km

Most w miejscowości **Czarkowy**, będącej niegdyś jednym z najważniejszych ośrodków arikańskich w Polsce. Nieco wcześniej w korycie Nidy pojawiają się żwirowe płycizny, a po chwili rzeka przyspiesza, nieco się zwęża i robi się głębsza. Za mostem po prawej można się zatrzymać, we wsi park - pozostałość po pałacu zbudowanym w XVIII w. w stylu rokoka przez Joachima Morsztyna i zniszczonym przez Rosjan w 1914 r. Na cmentarzu grób ostatniego dziedzica - Franciszka Xawerego Pusłowskiego i pomnik czynu legionowego wzniesiony dla upamiętnienia pierwszej rozegranej bitwy 1. Pułku Piechoty Legionów Polskich Marszałka Józefa Piłsudskiego.

 85 km

Most w **Żukowicach**, sto metrów wcześniej wody Nidy zasila jej lewy dopływ - rzeka **Maskalis**. Brzegi wciąż gęsto zarośnięte starymi drzewami.

 87,2 km

Bystrze, może być niemożliwe do spłynięcia przy niższym stanie wody. 500 m dalej most w Starym Korczynie - dno płytkie, żwir. We wsi kościół św. Mikołaja z XIV w.

 92,3 km

Stanica wodna PTTK na obrzeżach **Nowego Korczyna**. Możliwość postoju i biwakowania, nie tylko dla członków. Uwaga na sterzcące z wody pale kawałek dalej! Po 200 metrach most drogowy.

 92,7 km

Duża przystań kajakowa w Nowym Korczynie, mieście lokowanym w XIII w. przez Bolesława Wstydlwego. Pomosty, wiaty, miejsca biwakowe. Powyżej przystani ruiny synagogi, pozostałość po licznej przed wojną (ok. 2/3 mieszkańców) społeczności żydowskiej. Inne zabytki to m.in. zespół pofranciszkański z XIII w. z gotyckim kościołem czy wpisane do rejestru zabytków założenie urbanistyczne okolic Rynku z domami z XVI-XVIII w.

W Nowym Korczynie kończy się większość spływów. Do Wisły jest stąd jeszcze ok. 5 kilometrów. Można dopłynąć na wysokość wsi **Raj** i lądować na lewym brzegu, ok. 100 metrów od ujścia Nidy do Wisły.

ATRAKcje

Zamek Rycerski w Sobkowie

Malowniczo położony nad Nidą zespół podworski, którego początki sięgają połowy XVI w. i założenia Sobkowa przez Stanisława Sobka z Sulejowa, kasztelana bieleckiego, starostę małogoskiego i podskarbiego wielkiego koronnego. Na zespół składa się fortalicja zbudowana w latach 1560-1570, wewnątrz której znajdują się ruiny klasycystycznego pałacu wzniesionego w II połowie XVIII w. przez ostatnich właścicieli miasta - Szaniawskich. Miejsce warte zobaczenia, nie tylko z uwagi na jego walory historyczne, ale również fakt, że w częściowo zrewitalizowanej fortalicji urządzone zostały pokoje gościnne i restauracja „Pod zakutym łbem”. Dodatkową atrakcją jest prężnie działająca Stajnia Rycerska. Na Zamku często odbywają się pokazy rycerskie i sokolnicze, które wprowadzają odwiedzających w klimat minionych czasów.

Zamek Rycerski

 ul. Sobka 15, 28-305 Sobków / 41 38 71 136, +48 509 301 601

 e-mail: info@zameksobkow.pl www.zameksobkow.eu

Kaplica św. Anny w Pińczowie

Wzniesiona w stylu manierystycznym w 1600 r., malowniczo wkomponowana w krajobraz Góry św. Anny kaplica to symbol Pińczowa i Doliny Nidy, a jednocześnie pierwsza w Polsce wolnostojąca kaplica kopułowa o przeznaczeniu kultowym. Jest dziełem wybitnego włoskiego architekta - Santi Gucci'ego. Wielokrotnie poddawana renowacji, po dziś dzień urzeka swoim pięknem i niezwykłym położeniem. Zwiedzać ją można tylko dwa razy w roku - 2 maja oraz 26 lipca, w święto jej patronki.

Muzeum Regionalne w Pińczowie

Mieszczące się w datowanym na połowę XV w. dawnym klasztorze oo. paulinów muzeum poświęcone jest burzliwej historii Ponidzia, jego kulturze i tradycjom, począwszy od starożytnych Celtów zamieszkujących żyzne dorzecze Nidy, przez różne rody różnowierców aż po literatów opiewających te piękne tereny. Przy muzeum działa Centrum Informacji Turystycznej.

Muzeum Regionalne w Pińczowie i Centrum Informacji Turystycznej

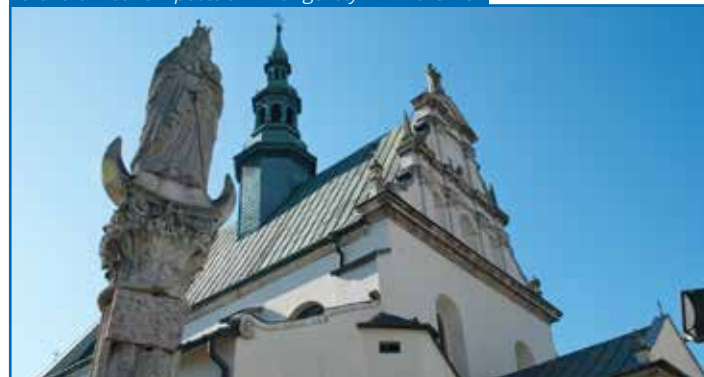
 ul. Piłsudskiego 2a, 28-400 Pińczów 41 357 54 04

 e-mail: mrpinczow@wp.pl, cit@pinczow.com.pl www.muzeumpinczow.pl

Synagoga w Pińczowie

Perła architektury żydowskiej w Polsce. Zbudowana została na przełomie XVI i XVII w. w stylu renesansowym i zachowała się w doskonałym stanie do czasów współczesnych. Jej zwiedzanie jest możliwe po wcześniejszym umówieniu się. Przy bożnicy podziwiać można macewy, które ocalały z założonego jeszcze

Parafia św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Pińczowie

Pacanów, Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka

w XV w., a zniszczonego w czasie II wojny światowej, pińczowskiego kirkutu. Stara Synagoga, ul. Klasztorna, 28-400 Pińczów, tel. 41 357 24 72, 41 357 54 04

Zespół klasztorny oo. reformatów na Mirowie w Pińczowie

Jeden z dwóch zabytkowych zespołów klasztornych w Pińczowie. Składają się na niego zabudowania klasztoru, który pierwotnie przeznaczony był na kolegiatę oraz kościoła pw. Nawiedzenia NMP. Zabudowania wzniesione zostały w stylu późnego renesansu pod koniec XVI w. i po dziś dzień pełnią funkcje sakralne.

Kościół Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny (dawny kościół i klasztor reformatów)

📍 ul. Klasztorna 29, 28-400 Pińczów 📞 41 357 20 84 🌐 www.sanktuariummirowskie.com.pl

Ciuchcia Expres Ponidzie

Kursująca na trasie Pińczów – Jędrzejów jędrzejowska wąskotorówka to jedna z największych atrakcji Ponidzia. Jej historia sięga 1915 r. Realizuje rozkładowe przejazdy turystyczne pociągami z zabytkowym składem, na który składa się m.in. parowóz Px-48, potężne lokomotywy spalinowe czy wagony retro. Na uczestników takiej kolejowej wycieczki czekają malownicze widoki za oknem oraz atrakcje w postaci ogniska z muzyką na stacji w Umianowicach.

Więcej informacji na: www.ciuchcia.eu

Aeroklub Regionalny w Pińczowie

Jedyny w Polsce aeroklub specjalizujący się w sporcie mikrolotowym, za sprawą którego Pińczów jest kolebką lotniarstwa i paralotniarstwa nizinnego. Choć istnieje od ćwierćwiecza, warto podkreślić, że sporty lotnicze uprawiane są w Pińczowie od 1932 r. Aeroklub organizuje m.in. mistrzostwa Polski PPG (Powered Paraglider - paralotnia z napędem), zawody w lataniu precyzyjnym czy zawody modelarskie. Prowadzi także liczne szkolenia. Klub dysponuje bazą nolegową z pełnym zapleczem szkoleniowo-konferencyjnym.

Aeroklub Regionalny w Pińczowie

📍 ul. Legionistów 26A, 28-400 Pińczów 🌐 www.arwp.pl

Klub Wodny Kon-Tiki w Pińczowie

Działający od lat 60. ubiegłego wieku klub to dla wielu Pińczowian i miłośników sportów wodnych miejsce - legenda. Od lat inicjuje i współorganizuje wiele imprez w regionie, m.in. spływy kajakowe po Nidzie, czerwcowe Sobótki i pierwsze w Polsce Dożynki Wodniackie „Pińczowskie Dopytki”. Prowadzi także wynajem kajaków na spływy rzeką Nidą na trasach: Pińczów - Krzyżanowice, Pińczów - Chroberz i Motkowice - Pińczów, zapewniając transport sprzętu na miejsce rozpoczęcia i zakończenia spływu.

Stowarzyszenie Klub Wodny „Kon-Tiki” w Pińczowie

📍 ul. Pałki 28, 28-400 Pińczów 📞 +48 881 444 441

✉ e-mail: klubkontiki@gmail.com, 🌐 www.kon-tiki.pl

Pałac Wielopolskich w Chrobrzu

Wzniesiony w połowie XIX w. w stylu późnego klasycyzmu pałac jest dziełem wybitnego architekta Henryka Marconiego. Jego fundatorem był margrabia Aleksander Wielopolski. Rezydencja powstała głównie po to, by pomieścić obszerny księgozbiór ordynacji oraz kolekcję przejętą od Konstantego Świdzińskiego, przyjaciela margrabiego. Pałac otacza piękny zabytkowy park w stylu angielskim. Obecnie mieści się tutaj Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego. Swoją siedzibę ma tu również Samorządowy Ośrodek Dziedzictwa Kulturowego Ponidzia. Warto dodać, iż w przypałacowym parku kręcono sceny do ekranizacji „Przedwiośnia” w reżyserii Filipa Bajona.

📍 ul. Parkowa 11, 28-425 Chroberz, 📞 41 356 40 03 🌐 www.zsrchroberz.home.pl

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Chrobrzu

Zabytkowa świątynia ufundowana przez ówczesnego właściciela dóbr chroberskich - wojewodę sandomierskiego Stanisława Tarnowskiego w 1550 r. W jej wnętrzu na szczególną uwagę zasługuje nagrobek fundatora – dzieło Jana Michałowicza z Urzędowa, autora m.in. nagrobków znajdujących się na Wawelu. Rzeźby nagrobne wychodzące z jego warsztatu uważane są za jedne z najcenniejszych rzeźb renesansowych w Polsce. Warto wiedzieć, że historia chroberskiej parafii jest znacznie dłuższa niż samego kościoła, powstała ona bowiem już w 1020 r.

Parafia pw. Wniebowzięcia NMP

📍 ul. Staropolska 13, 28-425 Chroberz, 📞 41 356 40 06, 🌐 www.parafia.chroberz.info

Kolegiata pw. Narodzenia NMP w Wiślicy

Górująca nad Wiślicą kolegiata została wzniesiona w XIV w. na miejscu dwóch pierwotnych świątyń romańskich. Jej faktycznym fundatorem był Kazimierz Wielki, choć według legendy swoje powstanie zawdzięcza królowi Łokietkowi, który ukrywał się w Wiślicy i za opiekę Najświętszej Panienci miał ufundować nową świątynię. Jest to okazały dwunawowy kościół, w którego wnętrzu podziwiać można bezcenne skarby sztuki romańskiej. Do najważniejszych należą niewątpliwie pochodząca z pierwszej świątyni datowanej na XII w. płyta Orantów – sklasyfikowana jako zabytek klasy „0” oraz posadzka zbudowana z bogato ornamentowanych płytek ceramicznych, która zdobiła drugi kościół zbudowany w wieku XIII. W pobliżu kolegiaty wart uwagi jest pełniący dziś rolę plebanii **Dom Długosza**. Ta piętrowa ceglana budowla została wybudowana przez Jana Długosza w 1460 r. dla wikariuszy i kanoników. Dzisiaj stanowi jeden z niewielu zachowanych budynków świeckich epoki gotyckiej.

Parafia i Bazylika Narodzenia NMP

📍 ul. Długosza 22, 28-160 Wiślica, 📞 41 37 92 039, 🌐 www.parwislica.kielce.opoka.org.pl

Kościół pw. św. Mikołaja w Starym Korczynie

Jak pisał Jan Długosz, świątynia w Starym Korczynie powstała za czasów panowania Kazimierza Wielkiego, w połowie XIV w. Z tego okresu do czasów współczesnych zachowała się wschodnia, gotycka część kościoła z prezbiterium i dolną częścią nawy wykonanej z ciosu oraz położona od północy zakrystia wraz z kruchtą. Zachodnia część nawy, która reprezentuje styl neoogotycki, dobudowana została w II połowie XIX w. Najcenniejszym elementem wyposażenia świątyni jest późnogotycki krucyfiks wykonany ok. 1500 r., pierwotnie znajdujący się w tęczy kościoła.

Parafia pw. św. Mikołaja

📍 Stary Korczyn 66, 28-136 Nowy Korczyn 📞 41 377 12 49

Kościół i klasztor pofranciszkański w Nowym Korczynie

Ufundowany przez Bolesława Wstydliwego i św. Kingę w 1257 r., jeszcze przed lokacją miasta, klasztor franciszkanów to najcenniejszy zabytek Nowego Korczyna. Gotycka świątynia pw. św. Stanisława wybudowana z czerwonej palonej cegły jest jednonawowa. Jej najstarszą część stanowi wczesnogotyckie prezbiterium z XIII w. z krzyżowo-zebronym sklepieniem (jedno z najstarszych tego rodzaju sklepień w Polsce).

Parafia św. Trójcy

📍 ul. Franciszkańska 5, 28-136 Nowy Korczyn 📞 41 377 10 30 🌐 www.parafianowkorczyn.pl

Kościół pw. św. Trójcy w Nowym Korczynie

Drewniano-murowany kościół farny powstał w XVI w. i należał wówczas do zakonu jezuitów, którzy w planach mieli utworzenie kolegium w Nowym Korczynie. Obecna, całkowicie murowana świątynia pochodzi z początków XVII w. i ma charakter gotycko-renesansowy. W jej wnętrzu na uwagę zasługuje datowany na 1634 r. wczesnorenansowy portal główny z orłem polskim i snopkiem Wazów, barokowy krucyfiks oraz dobudowana od północy XVIII-wieczna kaplica, w ołtarzu której znajduje się późnogotycka płaskorzeźba Opłakiwania Chrystusa, stanowiąca środkową część zaginionego tryptyku.

Parafia św. Trójcy

📍 ul. Franciszkańska 5, 28-136 Nowy Korczyn ☎ 41 377 10 30

🌐 www.parafianowkorczyn.pl (kościół znajduje się przy ul. Farnej)

Ciekawe miejsca w pobliżu szlaku Nidy

Nida to serce Poniądzia. Z rzeką związane są zatem najważniejsze ośrodki tej jakże pięknej krainy turystycznej. Wiele z nich leży nad samą rzeką, są jednak również i takie, które od rzeki są nieco oddalone. Turystycznie nie mogą być w żadnym razie pominięte. Mowa tu oczywiście o Jędrzejowie i Busku-Zdroju.

Jędrzejów

Miasto zegarów, jedyne takie w Polsce. Choć jego dzieje nierozdzielnie związane są z klasztorem cystersów ufundowanym na początku XII w., a jego szybki rozwój z położeniem na szlaku handlowym wiodącym z Krakowa na Mazowsze, to pierwszą myślą w odniesieniu do miasta były, są i będą zegary. Obowiązkowym punktem zwiedzania jest więc znajdujące się przy Rynku **Muzeum im. Przypkowskich** z jedyłą w Polsce i trzecią na świecie pod względem wartości i wielkości (po Oxfordzie i Chicago) kolekcją zegarów słonecznych i przyrządów gnomonicznych. Można tu zobaczyć niemal wszystkie rodzaje tych zegarów, jakie istniały od XV do XX w. A do tego m.in. – jeden z najbogatszych na świecie księgozbiórów gnomoniki oraz zabytkowe wnętrza z jędrzyńskim w zbiorze rokokowych kurdybanów. Mieści się tu także prywatne obserwatorium rodziny Przypkowskich, której przedstawiciele wykonali w mieście wiele zegarów słonecznych. Będąc w Jędrzejowie nie można nie zajrzeć do pierwszego w Polsce **klasztoru cystersów**, obecnie Archiopactwa. W kościele pw. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha zachowało się wiele detali wystroju romańskiego, m.in. gotycka nagrobna płyta kasztelana krakowskiego Pakosława ze Mstyczowa, która należy do najstarszych w Polsce nagrobków rycerskich (datowana jest na 1319 r.).

Centrum Informacji Turystycznej w Jędrzejowie

📍 pl. Tadeusza Kościuszki 7/8 ☎ tel. 41 386 54 89

🌐 e-mail: informacja@jedrzejow.travel, 🌐 www.jedrzejow.travel

Busko-Zdrój

Przede wszystkim uzdrowisko, ale również miasto o długiej historii sięgającej wieku XII, kiedy wokół **kościółka pw. św. Leonarda** usadowiła się osada pasterska. Dziś tej drewnianej świątyni już nie ma, w jej miejscu stoi bowiem przepiękny modrzewiowy kościół cmentarny z 1699 r. To jeden z najstarszych zabytków w mieście, choć oczywiście nie jedyny. Zajrzeć również warto do należącego do dawnego zespołu klasztoru norbertanek barokowo-klasycystycznego **kościółka pw. Niepokalanego Poczęcia NMP**, w którym zachowały się części gotyckie z istniejących tu wcześniej świątyń z XIII i XIV w. czy też do jędrzyńskiego drewnianego budynku istniejącego w obrębie buskiej starówki – **Willi Polonia**, w której mieści się **Izba Zbiorów Regionalnych i Galeria Sztuki „Zielona” BWA**. Sercem miasta jest jednak **Park Zdrojowy** z zabytkową neogotycką kaplicą pw. św. Anny oraz liczne **obiekty uzdrowiskowe**, w których leczy się m.in. schorzenia reumatyczne, neurologiczne, ortopedyczne, kardiologiczne czy też dermatologiczne. Od lat Busko nazywane jest **Świątokrzyską Perłą Przyrodolecznictwa**, którego sekret tkwi w bogatych złożach unikalnych w skali świata leczniczych wód siarczkowych oraz solanki jodkowo-bromkowej. Busko wyróżnia się również na tle województwa i całej Polski swoją bogatą **ofertą spa&wellness**.

Centrum Informacji Turystycznej, ul. Mickiewicza 22, 28-100 Busko-Zdrój, tel. 41 370 54 15, e-mail: informacja@busko.travel, www.busko.travel

A SKORO JESTEŚMY JUŻ W BUSKU ... to zachęcamy do poznania innych atrakcji powiatu buskiego i „Królewskiego Poniądzia” - nie tylko miejsc położonych bezpośrednio nad rzeką Nidą, ale również:

Solca-Zdroju – drugiego w powiecie uzdrowiska z pięknym zabytkowym Parkiem Zdrojowym i bogatą ofertą leczenia wielu schorzeń. Leczy się tu m.in. osteoporozę, zwyrodnienia stawów, choroby skóry oraz układu oddechowego i krążenia, wykorzystując wody siarczkowe o stężeniu jonów siarczkowych 103 mg/litr, co czyni je najsilniejszymi w Polsce i jednymi z najlepszych w Europie. **Pacanowa** – tu bowiem mieści się **Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka** - atrakcja dla małych i dużych, gwarantująca świetną zabawę oraz **Sanktuarium Pana Jezusa Konającego** – bazylika mniejsza z Domkiem Pielgrzyma. Należących do najcenniejszych obiektów sakralnych w Polsce **kościółków w: Gorzławicach, Chotlu Czerwonym, Chotelku Zielonym, Dobrowodzie, Stopnicy, Szańcu, Gnojnie, Kargowie, Zborówku, Świnarach, Piasku Wielkim, Strozykach z muzeum parafialnym i domem dla pielgrzyma oraz w Ostrowcach**.

Baza turystyczna

Szlak Nidy jest bardzo dobrze zagospodarowany. Co kilka/kilkanaście kilometrów znajdują się miejsca idealne na postój lub dziki biwak. Nie brakuje również zagospodarowanych pól biwakowych, stanic i przystani kajakowych.

- **Baza kajakowa PoNidzieKajakiem.pl w Kotlicach**
☎ (kontakt: Agropark „Dworek pod Lipą”, płatne)
- **Przystań kajakowa w Chrobrowie**
📍 ul. Chrobrego ☎ +48 796 093 621
- **Baza spływów kajakowych „Traper Kajaki”**
📍 Jurków 97, 28-160 Jurków ☎ +48 600 687 529
- **Przystań kajakowa „Wiślica” Stacja wodna PTTK w Nowym Korczynie**
kontakt: Al. Mickiewicza 7 📍 28-100 Busko-Zdrój ☎ +48 539 004 639,
📧 e-mail: pttkbusko@gmail.com, www.busko.pttk.pl
- **Przystań kajakowa w Nowym Korczynie**
📍 ul. Zamkowa, 28-136 Nowy Korczyn ☎ +48 511 299 988, 📧 e-mail: turystyka@nowykorczyn.pl

Wielość i różnorodność mijanych po drodze wsi i miasteczek przekłada się także na wysoką dostępność oferty obiektów turystycznych. Warte szczególne polecenia są:

- **Agroturystyka Zacisze w Sokołowie Górny**
📍 Sokołów Górny 80, 28-305 Sobków ☎ +48 663 937 838, 📧 email: michal@zielone-zacisze.com, kamila@zielone-zacisze.com, 🌐 www.zielone-zacisze.com
- **Zamek Rycerski w Sobkowie**
📍 ul. Sobka 15, 28-305 Sobków ☎ 41 38 71 136, +48 509 301 601,
📧 e-mail: info@zameksobkow.pl, 🌐 www.zameksobkow.eu (hotel, restauracja, stadnina koni)
- **Agropark „Dworek pod Lipą”**
📍 Kotlice, 28-305 Sobków ☎ 41 387 92 23, +48 505 803 328, 📧 e-mail: agropark@op.pl, 🌐 www.agropark.com.pl (noclegi w dworku, pole namiotowe i campingowe, baza kajakowa PoNidzieKajakiem.pl)
- **Gorzelnia nad Nidą**
📍 ul. Gorzelniana 4, 28-313 Motkowice ☎ +48 503 709 464, 🌐 www.gorzelnianadnida.pl
- **Gospodarstwo Rybackie w Stawach – nocleg u rybaka**
📍 Stawy 2A, 28-313 Imielno ☎ 512 356 536, 📧 e-mail: stawy2a@gmail.com,
🌐 www.stawrybne.com.pl
- **Hotel nad Starą Nidą**
📍 ul. Targowa 4, 28-400 Pińczów ☎ 41 357 24 40, 791 601 187,
📧 e-mail: info@hotelnsn.pl, 🌐 www.hotelnadstaranida.pl (hotel, restauracja)

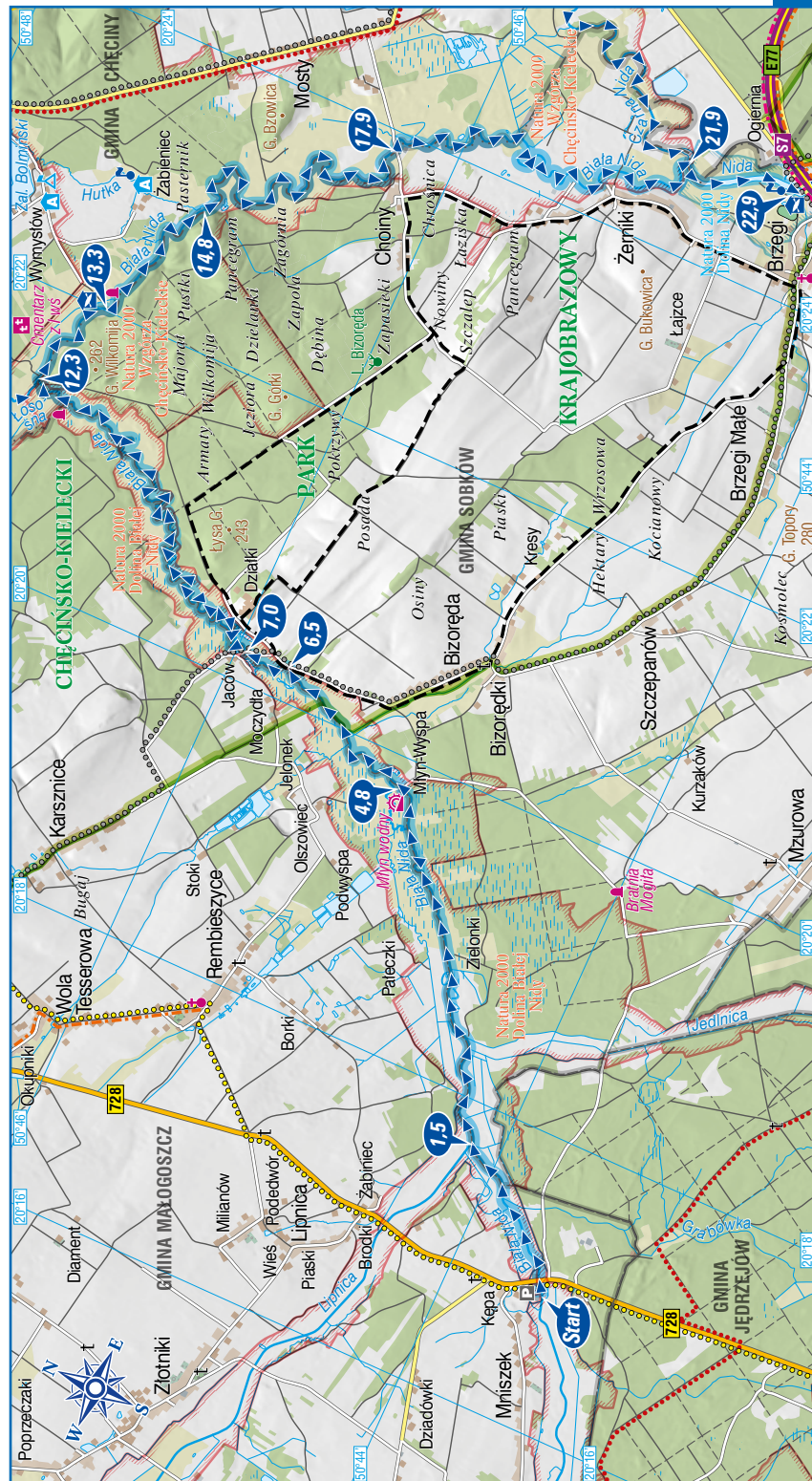
Krzyżanowice

- **Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Zacisze”**
 ☑ Krzyżanowice Dolne 13, 28-400 Pińczów ☎ +48 603 058 675 ✉ e-mail: info@oswzacisze.pl, www.oswzacisze.pl (hotel, restauracja, camping, wypożyczalnia kajaków)
- **Kajaki i agroturystyka „Nad Nidą”**
 ☑ Krzyżanowice Średnie 39 A, 28-400 Pińczów ☎ +48 666 915 108, +48 692 971 496 ✉ e-mail: kontakt@nidakajakiem.pl, www.nidakajakiem.pl
- **Agroturystyka Cielcycka, Wiesława i Stanisław Klepka**
 ☑ Nieprowice 22, 28-425 Złota ☎ + 48 698 129 063 ✉ e-mail: wczasyponidzie@gmail.com, www.wczasyponidzie.pl
- **Agroturystyka „Dom nad łąkami” Alina Szostak**
 ☑ Podgródzie 2, 28-160 Wiślica ☎ +48 515 264 368

Bogatą bazę noclegową mają także miejscowości znajdujące się w pobliżu szlaku Nidy. Mowa tu przede wszystkim o Jędrzejowie i Busku-Zdroju, który na tle województwa wyróżnia się wysokim standardem bazy noclegowej oraz znaną i cenioną w całym kraju ofertą uzdrowiskową i spa&wellness.

BIAŁA NIDA

Biała Nida to, obok Czarnej Nidy, jedna z dwóch rzek, tak zwanych cieków źródłowych, tworzących Nidę, jeden z dopływów Wisły. Jej źródła znajdują się na Płaskowyżu Jędrzejowskim, niedaleko Szczekocin i rzeki Pilicy. Rzeka rozpoczyna swój bieg ok. 52 km od ujścia w Moskorzowie - wsi położonej w gminie Moskorzów w powiecie włoszczońskim. Płynie przez Wyżynę Przedborską i Wyżynę Kielecką, by ostatecznie połączyć się z Czarną Nidą ok. 1 km przed miejscowością Brzegi w gminie Sobków w powiecie jędrzejowskim i dalej płynąć już jako Nida aż do jej ujścia do Wisły tuż za Nowym Korczynem. W swoim dolnym biegu doskonale nadaje się na 1-dniowe spływy kajakowe, które najlepiej rozpoczynać w miejscowości Mniszek. Początkowo na trasie jest wąsko i kręto, Biała Nida pięknie meandruje pośród łąk. Szerokości nabiera dopiero gdy zasilą ją wody Wiernej Rzeki. Biała Nida ma charakter typowo nizinny. Płynie głównie pośród pól i łąk, a jej krajobraz w dużej mierze pozostaje nietknięty ludzką ręką. Cenne wartości przyrodnicze rzeki i obszarów położonych w jej okolicach chronione są w ramach sieci Natura 2000 jako specjalne obszary ochrony siedlisk **PLH260013 „Dolina Białej Nidy”** i **PLH260041 Wzgórze Chęcińsko-Kieleckie** oraz dwóch obszarów chronionego krajobrazu: Włoszczońsko-Jędrzejowskiego, który przechodzi w Chęcińsko-Kielecki OChK. Dolny bieg rzeki, przed połączeniem z Czarną Nidą, znajduje się zaś na terenie **Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego**. Nad Białą Nidą praktycznie nie ma większych miejscowości, po drodze jest tylko kilka wsi i przysiółków. Dla miłośników historii i kultury rzeka nie ma więc wiele do zaoferowania, choć nie można zapomnieć o starym młynie zwanym „Młyn – Wyspa”, którego dzieje sięgają czasów średniowiecznych. Niemniej jednak nietrudno o połączenie spływu kajakowego Białą Nidą ze zwiedzaniem atrakcji

kulturowych Poniądzia. Wśród tych położonych najbliżej rzeki znajdują się bowiem takie perełki, jak Chęciny, Jaskinia Raj czy Park Etnograficzny w Tokarni.

Z nurtem Białej Nidy – na kajakowym szlaku

Mniszek – ok. 1 km za ujściem do Nidy (Brzegi)

- Start: **Mniszek (gmina Małogoszcz w powiecie jędrzejowskim)**
- Meta: **na Nidzie, ok. 1 km za ujściem Białej Nidy do Nidy (gmina Sobków w powiecie jędrzejowskim)**
- Długość szlaku: **22,9 km**
- Czas trwania spływu: **5-6 h**
- Trudność: **szlak nieuciążliwy**

- » **Dla kogo:** szlak dla początkujących kajakarzy, idealny dla rodzin z dziećmi
- » **Sprzęt:** każdy rodzaj kajaka będzie odpowiedni
- » **Szlak oznakowany** znakami ostrzegawczymi (przeszkody, przenoski) oraz informacyjnymi (nazwy miejscowości).
- » **Przystanie / miejsca postojowe:** miejsce biwakowe w sosnowym lasku (400 m za startem w dół rzeki po prawej stronie (teren prywatny), miejsce postojowe w zatoczce za Młynem-Wyspą (Bizoręda), miejsce postojowe w Jacowie, miejsca postojowe na 10,8 km i na 13,3 km, biwak Żabieniec, biwak Choiny, miejsce postojowe Żerniki, Brzegi (plaża gminna)
- » **Przenoski:** brak
- » **Miejscowości, wsie po drodze:** Mniszek, Bizoręda, Jaców (osada wsi Karsznice), Żabieniec (przysiółek wsi Bolmin), Choiny, Żerniki, Brzegi
- » **Ważne punkty /atrakcje na szlaku:** Młyn – Wyspa
- » **Ważne punkty /atrakcje w okolicy:** Chęciny, Jaskinia Raj, Muzeum Wsi Kieleckiej – Park Etnograficzny w Tokarni (opis na s. 44 przy opisie szlaku Czarnej Nidy)

Łatwy, niezwykle malowniczy szlak na całodzienny spływ. Biała Nida toczy niespiesznie swoje wody przez łąki, pola i lasy północno-zachodniego Poniądzia. Nietrudne przeszkody w postaci pozostałości po kilku młynach, nieznacznych bystrzy i niezbyt licznych zwalonych drzew, liczne miejsca postojowe oraz czysta, stosunkowo płytka i ciepła woda zachęcają do powolnego smakowania tego niezwykle malowniczego szlaku. Należy przeznaczyć na niego cały dzień, w kajaku spędzimy ok. 5-6 godzin.

Opis szlaku dla średniego stanu wody, przy niskim możliwe fragmenty trudne do przepłynięcia ze względu na pływizny, przy wysokim zaś - szybszy nurt i ukryte pod powierzchnią przeszkody.

 0 km

Najwygodniej rozpocząć spływ pomiędzy dawnym drewnianym młynem i mostem na drodze 728 przechodzącej przez **Mniszek**. Rzeka jest w tym miejscu szeroka na kilka metrów, przejrzysta, dno piaszczyste. Płytko, w lecie mogą pojawić się mielizny. Brzegi mocno zarośnięte, szlak prowadzi północnym skrajem dużego kompleksu leśnego sięgającego aż do Jędrzejowa. Rzeka do Młyna-Wyspy została niegdyś uregulowana. Możliwy biwak w sosnowym lasku 400 metrów w dół rzeki, po prawej stronie (teren prywatny).

 1,5 km

Ujście rzeki Lipnicy, słabo widoczne po lewej stronie. Przez następne kilka kilometrów rzeka płynie z dala od cywilizacji, wśród łąk i pastwisk. Las, a wraz z nim nieco cienia: to sygnał, że niedługo pojawi się pierwsza przeszkoda - **próg wodny** (4,5 km), spiętrzający kiedyś wodę do młyna. Do spłynięcia środkiem.

 4,8 km

Ruiny drewnianego młyna z XIX w., most. Wg historycznych zapisów (m.in. Jana Długosza) mielono w tym miejscu zboże na mąkę już pod koniec średniowiecza,

Młyn - Wyspa

w XV w. Otoczony z każdej strony wodą budynek nazwano **Młynem-Wyspą**. Obecnie w rękach prywatnych, niekiedy można zwiedzać. Na wysokości młyna **bystrze**, które można spłynąć lub spławić kajaki. Zaraz za bystrzem, po prawej stronie, zatoczka. Możliwy postój. Uwolniona z regulacji rzeka opuszcza las i zaczyna więc się wśród łąk. Momentami trzciny rosną tak gęsto, że szlak zwęża się na szerokość wiosła.

 6,5 km

Wieś **Bizoręda** nie jest widoczna z rzeki, mijamy ją po prawej stronie, ale z oznakowanego miejsca wodowania przy lokalnej drodze jest do niej kilkanaście minut marszu. We wsi sklep.

 7 km

Most drogowy w **Jacowie** (osada wsi Karsznice). Rzeka zbliża się do sosnowego lasu, gdzie, po prawej stronie, jest świetne miejsce na postój w cieniu drzew. Kawalek dalej mijamy domki letniskowe i zagłębiamy się ponownie w morze trzciny i dzikiej przyrody. Teraz na zmianę Biała Nida płynie w cieniu sosnowego lasu (gdzieniegdzie stojącego na malowniczych piaszczystych skarpach) lub wśród łąk i pastwisk. Pojawiają się **zwalone drzewa** (10 km) oraz dwa **bystrza** (10,7 i 11,5 km). Oba do przepłynięcia przy średnim stanie wody. Sto metrów za pierwszym bystrzem kolejna ładna, zacieniona polana idealna na postój.

 12,3 km

Ujścia Wiernej Rzeki, poprzedzone pojawieniem się na horyzoncie wzniesień zwanych **Grzębami Bolmińskimi**. Szlak wodny wyraźnie się poszerza, zaczyna mniej kręcić. Po prawej ręce, ukryta za rosnącymi na wysokim brzegu drzewami, **góra Wilkomija** (262 m n.p.m.), którą rzeka opływa najpierw od zachodu, a następnie od północy. Całe wzgórze pokryte jest **pozostałościami austro-węgierskich okopów i umocnień z czasów I wojny światowej**, są tam też groby poległych. Słabo widoczne pozostałości po osadzie Wilkomija.

 13,3 km

Bystrze w miejscu drewnianego młyna spalonego przez Niemców w czasie II wojny światowej. Do spłynięcia środkiem. Zaraz po lewej polana. Możliwy **biwak** na lewym brzegu, **mogiła z czasów II wojny światowej**. Dojazd polną drogą z Wymysłowa.

 14,8 km

Kolejny prywatny biwak, oznakowany tabliczką jako **Żabieniec**. Wiata, miejsce na ognisko. Rzeka znów mocno meandruje, raz wśród łąk, by po chwili wpląć w cień lasu. Co pewien czas zwalone w nurt drzewa.

17,9 km

Wieś **Choiny**, most drogowy, a pod nim **bystrze**. Wcześniej po prawej stronie, na wysokości pierwszych zabudowań - wiata i możliwość postoju (Biwak Choiny). Za mostem nurt rozdziela się wokół **wyspy** - kolejnej pozostałości po nieistniejącym już młynie. Każda odnoga prowadzi do małego rozlewiska przez swoje **bystrze**. Oba są do spłynięcia, łatwiejsza wydaje się prawa odnoga. Po kilkunastu minutach na prawym brzegu pojawiają się zabudowania wsi **Żerniki**. Metalowa kładka i „miejsce postojowe”: plaża, ławka, możliwość lądowania (21 km).

21,9 km

Połączenie Białej i Czarnej Nidy. Odtąd jako Nida, szeroko i majestatycznie, rzeka toczy swe wody w stronę Wisły. Możemy zakończyć spływ kilometr dalej w **Brzegach** ok. 400 m przed mostem, na prawym brzegu Nidy. Na miejscu **plaża gminna**, wiata, dogodny dojazd polną drogą, sklep.

Atrakcje

Młyn – Wyspa, Bizoręda

Unikalna atrakcja Białej Nidy, której nie sposób nie zauważyć. Na znajdującej się pomiędzy głównym nurtem rzeki a jej rozlewiskami i starorzeczem wyspie stoi stary drewniany młyn. Ten, o którym pod koniec XV w. pisał nie kto inny jak Jan Długosz, należał tak jak i okoliczne tereny do zakonu cystersów w Jędrzejowie. Ten obecny wzniesiony został w XIX w. i działał do czasów współczesnych. W swojej długiej historii odegrał ważną rolę podczas II wojny światowej. To w nim, w lipcu 1944 r. odbyło się spotkanie oficerów Armii Krajowej, podczas którego zaplanowano atak na zajęte przez Niemców koszary na kieleckim stadionie w ramach akcji „Burza”. Tu także magazynowo broń, amunicję i żołnierski ekwipunek pochodzący z lotniczych zrzutów. Dziś młyn wraz z wyspą znajduje się w rękach prywatnych. O jego historii można przeczytać na tablicy umieszczonej przed mostkiem, z którego zresztą rozciąga się piękny widok na Białą Nidę i sam budynek.

Chęciny

Jedna z pereł województwa świętokrzyskiego. Miasto znane przede wszystkim ze średniowiecznej warowni wzniezionej na Górze Zamkowej na przełomie XIII i XIV w., która po gruntownej rewitalizacji stanowi jedną z największych atrakcji regionu. **Zamek Królewski** można zwiedzać indywidualnie lub z przewodnikiem, w sezonie letnim również nocą podczas organizowanych cyklicznie „Nocy na Zamku” – wyjątkowej imprezy z pokazami walk rycerskich i legendarną Białą Damą w tle. Malownicza jest panorama okolic, którą podziwiać można z tarasu widokowego (przy dobrej pogodzie dojrzeź można nawet tatrzańskie szczyty!), niezapomniane wrażenie robi także oświetlony piękną iluminacją zamek. Ale nie tylko warownia stanowi o atrakcyjności turystycznej Chęciny. Będąc tu warto również zobaczyć **gotycki kościół pw. św. Bartłomieja**, który według legendy był niegdyś połączony z zamkiem oraz mający średniowieczny rodowód **Klasztor Ojców Franciszkanów**. Nie można również pominąć „**Niemcówki**” – renesansowej kamienicy mieszczącej dziś Centrum Informacji Turystycznej. To najlepsze miejsce na zasięgnięcie bliższych informacji o Chęcinach i okolicy.

Centrum Informacji Turystycznej w Chęcinach, Zabytkowa Kamienica „Niemcówka”

ul. Małogoska 7, 26-060 Chęciny ☎ +48 41 315 18 29

✉ e-mail: informacja@checiny.pl www.cit.checiny.pl

Jaskinia Raj

Jedna z najpiękniejszych jaskiń krasowych w Polsce chroniona jako rezerwat przyrody nieożywionej i stanowisko archeologiczne. Jej korytarze powstały ok. 360 mln lat temu na dnie płytkiego morza, a jej rozwój następował etapowo. Nie bez przyczyny nazywana jest „Rajem”, zachwyca bowiem skupiskami stalaktytów o unikatowym na skalę światową zagęszczeniu. Specjalnie przygotowana oświetlona trasa turystyczna liczy 180 m i może ją zwiedzić każdy, oczywiście pod opieką przewodnika. Nieopodal jaskini w swoje progi zaprasza **Centrum Neandertalczyka** – wyjątkowe miejsce prezentujące życie człowieka neandertalskiego.

Jaskinia Raj

☎ Dobrzączka, 26-060 Chęciny, ☎ +41 346 55 18 ✉ www.jaskiniaraj.pl

Baza turystyczna

Przyrodniczy charakter szlaku Białej Nidy na trasie Mniszek - Brzegi wiąże się z niewielkim stopniem zagospodarowania rzeki. Brak na niej profesjonalnych przystani czy stanic wodnych, biorąc jednak pod uwagę długość przeprawy nie są one konieczne. Na uwagę zasługuje jednak fakt sporej jak na kilkugodzinną trasę liczby miejsc postojowych i biwakowych, spośród których jest zagospodarowanych:

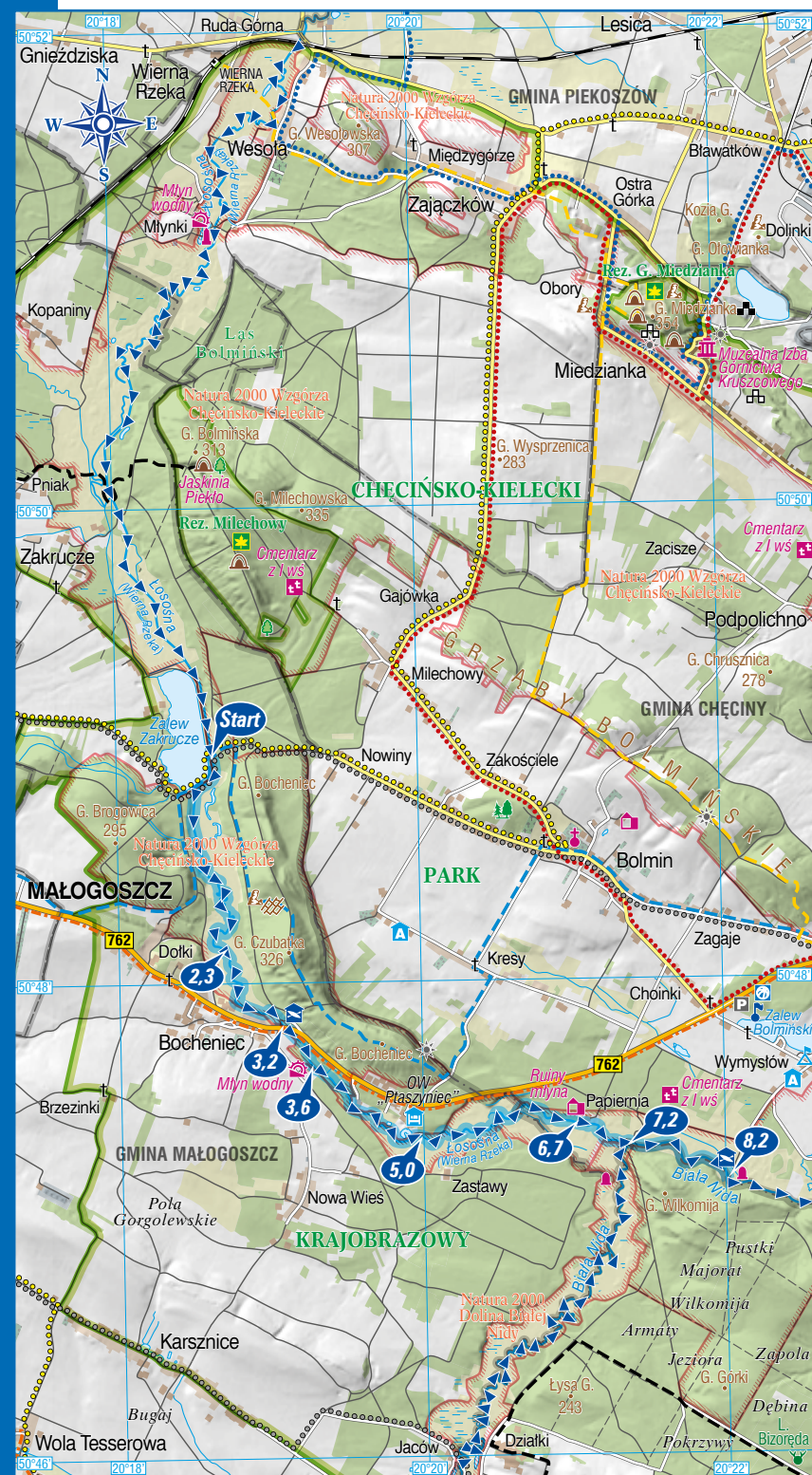
- **Biwak Żabieniec** - pole namiotowe otoczone lasem i położone nad Białą Nidą – 14,8 km (kontakt: Jarosław Turlej, 📍 Wymysłów 12, 26-060 Chęciny, ☎ +48 530 76 33 57, ✉ e-mail: jartu@onet.pl, 🌐 www.kajak-jartu.pl)
- **Biwak Choiny: wiata**
- **Miejsce postojowe Żerniki:** plaża, ławka, możliwość lądowania

W pobliżu rzeki znajduje się też:

- **Gospodarstwo agroturystyczne „Biała Nida”**
- 📍 (Karsznice 87a, Małogoszcz, www.slowhop.com/pl/miejsca/agroturystyka-biala-nida.html).

Łosośna – na kartach „Wiernej Rzeki”

Łosośna – lewy dopływ Białej Nidy o długości niewiele ponad 35 km, jedna z wielu rzek ziemi świętokrzyskiej. Swoje źródła ma na łąkach w okolicach wsi Radoszyce w gminie Radoszyce w powiecie koneckim, a do Białej Nidy uchodzi w rejonie wsi Bolmin w pobliżu Chęciny. Znana pod wieloma nazwami - Łosośna, Łośna, Łososina - w górnym biegu nazywana jest Łososinką. W dolnym biegu, po przyjęciu w okolicach Piotrowca swojego prawego dopływu – Wiernej Rzeki – przejmuje jego nazwę. Wierna Rzeka ma charakter typowo wyżynny. Płyne przez Płaskowyż Suchedniowski, Wzgórza Łopuszańskie i Pasma Przedborsko-Małogoskie stanowiące naturalne przedłużenie Gór Świętokrzyskich w kierunku zachodnim. Przełom tworzy między Pasmem Chęcińskim a Pasmem Przedborsko-Małogoskim. Dzika, malowniczo meandruje pośród lasów, łąk i pól. Przepląta przez kilka miejscowości i wsi, ale ma charakter typowo przyrodniczy. Natura wokół rzeki nie została przekształcona przez człowieka, podziwiać więc nadal można jej momentami pierwotny charakter. W swoim górnym i środkowym biegu przepływa przez dwa obszary chronionego krajobrazu: Konecko-Łopuszański OChK i Chęcińsko-Kielecki OChK, a płynąc dalej ku Białej Nidzie meandruje po obszarze chronionym jako specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 - **PLH260041 „Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie”**. Choć typowo przyrodnicza i krajobrazowa, Wierna Rzeka bardzo mocno zakorzeniona jest w polskiej kulturze. Stałą (tak jak i nazwę) przyniósł jej nie kto inny, jak sam Stefan Żeromski, który odwiedzał położony nad Wierną Rzeką w Rudzie Zajączkowskiej majątek swojej ciotki - Józefaty Saskiej z Żeromskich. To tutaj również po zwolnieniu z aresztowania w 1864 r. ukrywał się jego ojciec – Wincenty. Zafascynowany opowieściami z powstania styczniowego, którymi obsypywali go ojciec i ciotka, zauroczony romantyczną historią miłosną rannego powstańca - księcia i niezamożnej szlachcianki, uwiecznił ją na kartach swojej powieści „Wierna Rzeka”. Siła jej oddziaływania była tak wielka, że nazwę zmieniła nie tylko rzeka. Nadano ją również stacji kolejowej – przystanek Wierna Rzeka ok. 1 km od Rudy Zajączkowskiej i wsi powstałej po podziale Rudy Zajączkowskiej pomiędzy dwie gminy: Łopuszno i Piekoszów. Kilka lat temu piekoszowska część wsi przemianowana na Wierną Rzekę.

Wierna Rzeki

Z nurtem Wiernej Rzeki – na kajakowym szlaku

Zalew Zakrucze – ok. 1 km za ujściem do Białej Nidy (8,3 km)

- 📍 Start: Zalew Zakrucze (gmina Małogoszcz w powiecie jędrzejewskim)
- 📍 Meta: na Białej Nidzie, ok. 1 km za ujściem Łosośny do Białej Nidy (gmina Chęciny w powiecie kieleckim)
- 📏 Długość szlaku: **8,3 km**
- 🕒 Czas trwania spływu: **4,6 h**
- 🏊 Trudność: szlak **średnio trudny**

- » **Uciążliwość:** szlak wymagający kondycyjnie i uciążliwy
- » **Dla kogo:** szlak dla doświadczonych kajakarzy
- » **Sprzęt:** 1-osobowe kajaki lub lekkie kanadyjki
- » **Szlak oznakowany** znakami ostrzegawczymi (przeszkody, przenoski) oraz informacyjnymi (nazwy miejscowości)
- » **Przystanie / miejsce postojowe:** miejsce biwakowe przy moście pod drogą 762, OW „Wierna”, OW „Ptaszyniec”
- » Przenoski: przy moście pod drogą 762, OW „Ptaszyniec”, przy ruinach młyna w Papierni
- » **Miejscowości, wsie po drodze:** Bocheniec, Papiernia (przysiółek wsi Bolmin)
- » **Ważne punkty / atrakcje na szlaku:** Zalew Zakrucze, Ośrodek Wczasowy „Wierna”, Ośrodek Wypoczynkowy „Ptaszyniec”

Na szlaku - Wierna Rzeki

- » **Ważne punkty /atrakcje w okolicy:** Chęciny, Jaskinia Raj, Muzeum Wsi Kieleckiej – Skansen w Tokarni (opis na ss. 32 i 44 – przy opisie szlaku Białej Nidy i Czarnej Nidy)

Malowniczy szlak wyżynny, z pewnością nie dla początkujących. Dużo dzięki przyrody, łąki, lasy oraz przeszkody - nie obędzie się bez wysiadania z kajaka. Nie należy się natomiast obawiać szybkiego, mocnego nurtu, chyba że po ulewnych deszczach. Na co dzień rzeka toczy się raczej leniwie i mocno meandruje. Po drodze mijamy pozostałości młynów, często budowanych w miejscu dawnych kuźnic (przynajmniej cztery funkcjonowały od średniowiecza aż do XIX w.). Biorąc pod uwagę trudność opisywanego szlaku należy przeznaczyć na niego 4-6 godzin, mimo że liczy jedynie ok. 8 km. Najlepsze będą jednoosobowe kajaki lub lekkie kanadyjki.

Opis szlaku dla średniego stanu wody, przy niskim możliwe fragmenty trudne do przepłynięcia ze względu na płycizny, przy wysokim zaś - szybzy nurt i ukryte pod powierzchnią przeszkody.

0 km

Spływ rozpoczynamy na wysokości **Zalewu Zakrucze** (chętni mogą rozpocząć go wcześniej, we wsi Wierna Rzeka). Od XVII w. istniał w tym miejscu młyn (zniszczony w czasie II wojny światowej, obecnie słabo widoczne ruiny), a w II połowie XX w. dla położonej nieopodal cementowni zbudowano zalew, magazynujący wodę niezbędną do działania zakładu. Obecnie ze zbiornika korzystają głównie wędkarze, obowiązuje na nim zakaz kąpiel i pływania. Od samego początku znajdujemy się na obszarze Natura 2000: Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie. Główny nurt rzeki omija zbiornik od wschodu, można wygodnie dojechać z kajakami zarówno od strony Bolmina, jak i Małogoszczy. Zaraz za zalewem koryto rzeki jest uregulowane na krótkim odcinku, ale także mocno zarośnięte. Po prawej stronie towarzyszy nam masyw **Brogowicy** (295 m n.p.m.), po lewej zaś - **Czubatki** (327 m n.p.m.) - obydwa ukryte w gęstym lesie. Rzeka uwolniona od regulacji po kilkuset metrach zaczyna szaleńczo kręcić pośród gęstej, łąkowej roślinności. Jest przy tym wąska, często nawet na mniej niż szerokość wiosła, którego pióra co i rusz więzną w gęstym sitowiu. Aż prosiłoby się o lekkie kanu z krótkim pagajem... Dno rzeki jest piaszczyste, głębokość nie przekracza 1 metra, nurt jest słaby. Rzeka wije się po całej szerokości doliny, pojawiają się pierwsze zwalone drzewa (efekt działalności bobrów, które mieszkają w okolicy). Przez pierwsze kilometry postój jest w zasadzie niemożliwy - brzegi są zarośnięte lub podmokłe, widać ścieżki zwierząt prowadzące do wodopojów.

2,3 km

Mijamy przy prawym brzegu wodowskaz (można sprawdzić stan rzeki w tym miejscu na stronach internetowych Krajowego Instytutu Meteorologii) zasilany energią słoneczną, rzeka nieco się poszerza i za chwilę po prawej stronie pojawiają się zabudowania wsi **Bocheniec**.

3,2 km

Spiętrzenie, a następnie bystrze pod mostem na trasie Małogoszcz – Kielce (droga nr 762). Dobre miejsce na postój: wiaty, ławki, miejsce na ognisko i murowany grill. **Przenoska** kilka metrów lewą stroną lub - przy niższym stanie wody, gdy bystrze jest niespływalne - kilkadziesiąt metrów prawą stroną.

3,6 km

Młyn wodny z początku XIX w. Omijamy go lewym opływem, prowadzącym przez gęsty las. Trudny odcinek - dużo zwalonych drzew, kamienie, mniej wody. Po ok. 400 m nurty łączą się i znów płynie się łatwiej.

5 km

Spiętrzenie przy Ośrodku Wczasowym „Ptaszyniec”: kładka i betonowy próg, gdzie pobierana jest woda do basenu rekreacyjnego ośrodka. Konieczna **przenoska** prawą stroną ok. 70 m - stosunkowo trudne zejście do wody. Na kolejnych kilkuset metrach - kolejne dwa bystrza i zwalone drzewa.

6,7 km

Ruiny młyna w Papierni z XIX w., zniszczonego w czasie II wojny światowej (na znaku informacyjnym napis „Wierna Rzeka”). **Spiętrzenie** rzeki nie do spłynięcia - konieczna trudna przenoska przez chaszczę lub splawienie kajaka na linie przy prawym brzegu. Wąski, zarośnięty fragment rzeki.

7,2 km

Ujście do Białej Nidy. Spływ można zakończyć po około kilometrze, po lewej stronie, zaraz za bystrzem na polanie z dogodnym wyjściem z wody i miejscem na biwak. Na brzegu **mogła z czasów II wojny światowej.** Dojazd polną drogą z Wymysłowa.

ATRAKcje

Zalew Zakrucze

Malowniczo położony pośród wzniesień Grząbów Bolmińskich, u stóp góry Czubatki – jednego z najbardziej stromych wzniesień w województwie świętokrzyskim - akwen wodny o powierzchni niemal 30 ha. To doskonałe miejsce wypoczynku i kontemplacji przyrody. Oddalone od osad ludzkich, ciche, idealnie nadające się na fotograficzny plener. Znane wśród wędkarzy, których tu nie brakuje. Obfituje bowiem w wiele gatunków ryb. Organizowane są na nim również zawody wędkarskie. Świetne miejsce na rozpoczęcie spływu Wierną Rzeką.

Chęciny, Jaskinia Raj – opis Tokarni jest przy Czarnej na s.32,

Park Etnograficzny w Tokarni – opis Tokarni jest przy Czarnej na s.44,

BAZA TURYSTYCZNA

Przyrodniczy charakter szlaku Wiernej Rzeki na trasie Zalew Zakrucze – ujście do Białej Nidy wiąże się z niewielkim stopniem zagospodarowania rzeki. Brak na niej profesjonalnych przystani czy stanic wodnych, biorąc jednak pod uwagę długość przeprawy nie są one konieczne. Niewątpliwą atrakcją szlaku są natomiast znajdujące się nad samą rzeką dwa duże ośrodki wypoczynkowe: „Wierna” i „Ptaszyniec”.

• Ośrodek Wypoczynkowy „Ptaszyniec” w Bocheńcu

📍 Bocheniec 55 C, 28-366 Małogoszcz 📞 tel. +48 606 622 804, 880 606 266
✉️ www.ptaszyniec.com

• Ośrodek Wczasowy „Wierna”

📍 Bocheniec 55 B, 28-366 Małogoszcz 📞 tel. 41 385 53 61,
✉️ wierna@oit.pl, 🌐 www.wierna.oit.pl

W okolicy kajakarzom warto także polecić:

• Biwak Żabieniec - pole namiotowe otoczone lasem i położone nad Białą Nidą – 14,8 km

📍 Jarosław Turlej, Wymysłów 12, 26-060 Chęciny,
📞 tel. +48 530 76 33 57, ✉️ jartu@onet.pl, www.kajak-jartu.pl.

CZARNA NIDA

Czarna Nida to drugi obok Białej Nidy tzw. ciek źródłowy tworzący Nidę. Swoje źródła ma w otulinie Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego obok Marzysza w gminie Daleszyce w powiecie kieleckim, gdzie powstaje z połączenia Belnianki i Lubrzanki. 64 km dalej, w okolicach wsi Żerniki, w gminie Sobków położonej w powiecie jędrzejewskim, łączy się z Białą Nidą i dalej malowniczo toczy swe wody już jako majestatyczna Nida aż do jej ujścia do Wisły na granicy z województwem małopolskim w Nowym Korczyniu. Przepływa przez Góry Świętokrzyskie i Pogórze Szydłowskie, po drodze przyjmując wody swoich trzech głównych dopływów: Bobrzy, której opis znajduje się na kolejnych kartach przewodnika, Morawki i Chodczy.

Choć razem z Białą Nidą tworzy Nidę, jest rzeką o zgoła innym charakterze. Płynie głównie pośród drzew i lasów, a w jej nurcie napotkać można na wiele przeszkód. Charakterystyczne są dla niej łachy czarnego piasku pojawiające się na zakolach będące wynikiem budowy geologicznej podłoża. Stąd zresztą Czarna Nida wzięła swoją nazwę. Jej krajobraz zmienia się od pierwotnego i górskiego, w którym jest rzeką niemalże dziką, mocno zarosniętą, wąską i dość szybką, po spokojny, w którym jest rzeką szeroką i wręcz leniwą. W całym swoim biegu Czarna Nida jest chroniona jako cenny walor przyrodniczy. Przecina kilka obszarów chronionego krajobrazu – Cisowsko-Orłowski, Podkielecki i Chmielnicko-Szydłowski, jej źródła znajdują się natomiast w otulinie Cisowsko-Orłowskiego Parku Krajobrazowego. W dolnym biegu płynie przez **Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy**. Rzeka i jej otoczenie to również ważne obszary siedliskowe rangi europejskiej chronione jako specjalne obszary ochrony siedlisk **Natura 2000 PLH260016 „Dolina Czarnej Nidy”** i **PLH260041 „Wzgórze Chęcińsko-Kieleckie”**.

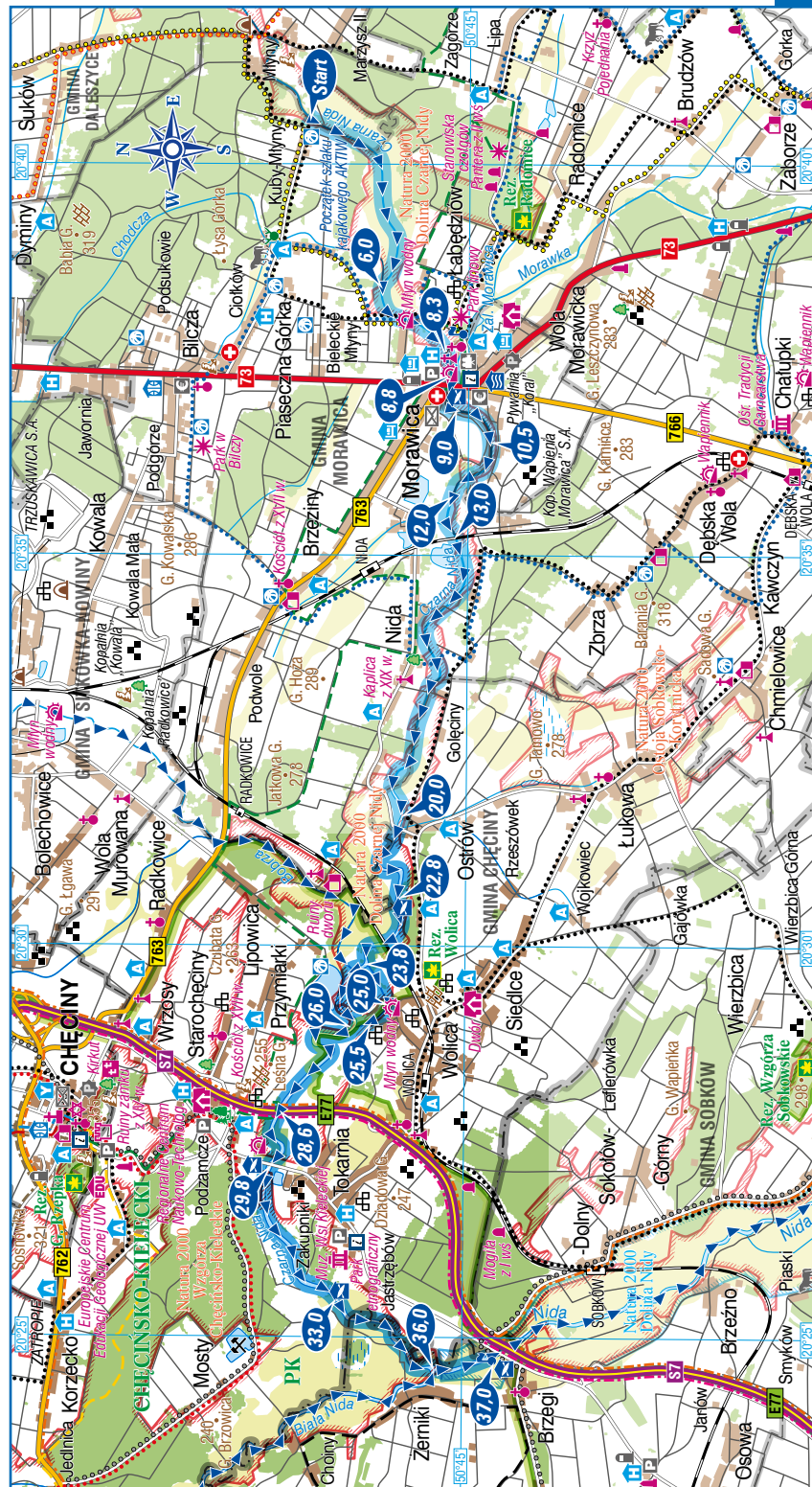
Środowisko przyrodnicze jest niewątpliwie największym walorem Czarnej Nidy, zachowała ona bowiem na całej swojej długości naturalny charakter, meandrując swobodnie pośród pól, łąk i lasów. Jeśli zaś chodzi o atrakcje kulturowe, spływ Czarną Nidą warto połączyć ze zwiedzaniem Morawicy, wizytą w Centrum Nauki Leonarda da Vinci w Podzamczu i Parku Etnograficznym w Tokarni.

Z nurtem Czarnej Nidy – na kajakowym szlaku

Kuby Młyny – Brzegi (37 km)

- 📍 Start: **Kuby Młyny (gmina Morawica w powiecie kieleckim)**
- 📍 Meta: **Brzegi (gmina Sobków w powiecie jędrzejewskim)**
- 📏 Długość szlaku: **37 km**
- 🕒 Czas trwania spływu: **minimum 12 h, optymalnie 2 dni**
- 🏊 Trudność: **szlak średnio trudny**

- **Uciążliwość:** szlak średnio uciążliwy.
- **Dla kogo:** szlak dla mniej i bardziej doświadczonych kajakarzy.
- **Sprzęt:** każdy rodzaj kajaka będzie odpowiedni.
- **Szlak jest oznakowany znakami ostrzegawczymi** (np. miejsca niebezpieczne, przenoski) oraz informacyjnymi (kilometraż szlaku, odległości do kolejnych punktów).
- **Przystanie / miejsca postojowe:** Morawica – w centrum przy muszli koncertowej i prywatna przystań za mostem na drodze 73, 13 km – miejsce postojowe za mostem kolejowym, Nida 14,3 km, Ostrów 20 km, 22,8 km – prywatny biwak, Tokarnia – miejsce postojowe i biwak przy skansenie, Brzegi (plaża gminna).
- **Przenoski:** Bieleckie Młyny, Morawica, Wolica, Tokarnia (przenoska dla mniej doświadczonych kajakarzy).
- **Miejscowości, wsie po drodze:** Kuby Młyny, Bieleckie Młyny, Morawica, Nida, Ostrów, Wolica, Podzamcze, Tokarnia, Żerniki, Brzegi.

Zamek Królewski w Chęcinach, Anita Skowera

- ▶ **Ważne punkty /atrakcje na szlaku:** Stary Młyn w Bieleckich Młynach, dawny młyn i spichlerz obecnie hotel w Morawicy, Kalwaria Świętokrzyska i Zabytkowy Park Dworski w Morawicy, Stary Młyn w Wolicy, Centrum Nauki Leonardo da Vinci w Podzamczu, Park Etnograficzny w Tokarni.
- ▶ **Ważne punkty /atrakcje w okolicy:** Chęciny, Jaskinia Raj (Opis Chęcin i Jaskini Raj jest na stronie 32).

Trudno zdecydować czy to Biała, czy właśnie Czarna Nida jest najciekawszym szlakiem Poniżnia. Czarna jest niezwykle zróżnicowana - czasem rozlewa się szeroko i zwalnia, by po chwili zacząć ostro kręcić i straszyć przeszkodami. Na trasie atrakcją i czasem uciążliwością są przenoski przy dawnych młynach, bystra i powalone drzewa. Ale nie jest to szlak wyłącznie dla zaawansowanych kajakarzy. Przy pewnej dozie ostrożności wszyscy, nawet rodziny z maluchami, mogą cieszyć się tą wciąż jeszcze dziką rzeką. Na 37-kilometrowy wyczerpujący spływ należy przeznaczyć co najmniej jeden dzień. Czarna Nida to ok. 12 godzin ciągłego wiosłowania, więc optymalnie jest podzielić sobie spływ na etapy, z noclegiem po drodze, np. na którymś z biwaków w okolicy Ostrowa. *Opis szlaku dla średniego stanu wody, przy niskim możliwe fragmenty trudne do przepłynięcia ze względu na płycizny, przy wysokim zaś - szybszy nurt i ukryte pod powierzchnią przeszkody.*

0 km

Szlak rozpoczyna się w miejscowości **Kuby Młyny**, na wschodnim krańcu wsi. Kajakami wodujemy przy stalowej kładce, obok pozostałości po dawnym młyńcu (stąd nazwa wsi, o której wzmianki pochodzą z XVIII w.). Rzeka jest tu czysta, szeroka na ledwie kilka metrów, z gęsto zarośniętymi brzegami. Początkowo wije się pośród pól i łąk, częściowo zacieniona drzewami przynoszącymi ulgę w słoneczne, letnie dni. Pierwsza godzina spływu to świetne oderwanie się od cywilizacji i zanurzenie się w niczym nieskrępowanej przyrodzie. Ten fragment wymaga jednak sporo skupienia, rzeka nie jest tutaj łatwa: zdarzają się zatopione pnie drzew, mielizny, żeremia bobrów. Nurt stosunkowo szybki.

6 km

Ujście Chodczy, prawego dopływu, zmienia charakter rzeki. Rzeki łączą się - przy widocznej z wody rezydencji - w zadziwiający „skrzyżowaniu” w kształcie litery T. Czarna Nida rozlewa się teraz szeroko i uspokaja.

7,1 km

Pierwsza poważna przeszkoda na szlaku to spiętrzenie przy dawnym **młyńcu** wodnym i współczesnej **elektrowni** wodnej w **Bieleckich Młynach**. Osada młyńska zwana Młynem Bieleckim - wchodząca w skład olbrzymich dóbr biskupów krakowskich - istniała w tym miejscu już w XVII w. Obecny budynek pamięta XIX w., natomiast elektrownia z turbiną Archimedesów to już wiek XXI. **Przenoska**

na lewym brzegu rozlewiska jest niezbyt wygodna - należy przenieść kajaki ok. 20 metrów przez kamienie i skałki na opływ młyna. Czekają nas kilkaset metrów leniwej, usianej zwalonymi drzewami odnogi. Niektórzy płyną do młyna i tam przenoszą kajak prawą stroną. To jednak teren przywatny, warto spytać o pozwolenie. 100 metrów dalej most drogowy. Ciekawostką jest, iż w okolicach Bieleckich Młynów wydobyto dwa czołgi średnie Panther, porzucone przez hitlerowców w styczniu 1945 r. Jeden z nich można oglądać w Muzeum Orła Białego w Skarżysku, drugi został nielegalnie wywieziony do USA w latach 90. ubiegłego stulecia.

8,3 km

Z lewej **dopływ Morawki**, której źródła znajdują się na podmokłych łąkach wsi Holendry. Kilkaset metrów przed ujściem do Czarnej Nidy powstał na Morawce **zbiornik rekreacyjno-retencyjny** o powierzchni ok. 7 ha. W zależności od stopnia otwarcia tamy i poziomu wody możliwe podpięcie niemal do samego zalewu. To dobre miejsce na odpoczynek: w sezonie kąpielisko, wypożyczalnia sprzętu wodnego i gastronomia. To już zresztą teren Morawicy. Na wzniesieniu po lewej stronie widoczny kościół, obok którego znajduje się Kalwaria Świętokrzyska oraz ruiny zbudowanej w 1844 r. kaplicy, pozostałość po majątku rodziny Oraczewskich. Zniszczona podczas działań wojennych w 1945 r., nigdy nie została odbudowana.

8,8 km

Betonowe nabrzeże po prawej stronie informuje, że zbliżamy się do centrum Morawicy. Kawałek dalej zastawka, część konstrukcji **młyna** z 1905 r. Część budynków, w tym spichlerz, zajmuje obecnie hotel. Najlepiej podpłynąć do samej przeszkody i tam ładować. To dobre miejsce na zakończenie spływu albo odpoczynek. Tuż obok muszli koncertowej znajduje się zadaszona wiata - miejsce odpoczynku dla kajakarzy. Po drugiej stronie kładki - bar szybkiej obsługi, bezpłatna toaleta. W pobliżu sklepy, apteka i punkt informacji turystycznej. Dwór Oraczewskich już nie istnieje, pozostał natomiast dobrze utrzymany park dworski i oficyna.

9 km

Odcinek Morawica-Wolica (16 km, ok. 5 godz.) to jeden z najpopularniejszych spływów na Poniżniu. Czarna Nida w pigułce - dziewicza przyroda, naturalne przeszkody, malownicze ruiny młyna. Możliwe postoje i kąpiele, a także wcześniejsze zakończenie spływu np. w Ostrowie (11,2 km). Najlepsze miejsce do wodowania kajaków w mieście znajduje się pod **mostem na drodze 73 Kielce-Tarnów**, na prawej odnodze. Bezpośrednio za mostem prywatna przystań. Uwaga na drewniane pale w nurcie - pozostałość po starym, drewnianym moście. Po kilkuset metrach kończą się zabudowania Morawicy, a rzeka odzyskuje dziki charakter, toczy teraz swe wody w cieniu rzucanym przez Górę Wojdzińską.

10,5 km

Być może nie zobaczymy, ale na pewno usłyszymy - ten rytmiczny łomot to **Kopalnia Wapienia Morawica**. Przełom pomiędzy Nidziańską i Wojdzińską Górą - dno staje się kamieniste, pojawiają się pierwsze bystra. I tak przez kolejne kilka kilometrów. Kto nie czuje się na siłach by spływać je, powinien przebyć przeszkodę pieszo, przy brzegu, najlepiej puszczając kajak przed sobą na linie. Rzeka w tych miejscach jest na szczęście płytka.

12 km

Pojawiają się **wysokie, piaszczyste brzegi** porośnięte sosnami. Po kilku minutach kolejna zmiana - rzeka rozlewa się szerzej, wracają drzewa liściaste i gęste zarośla uniemożliwiające przybijanie do brzegu.

12,2 km

Uwaga! Niebezpieczne **bystrze** z dużymi kamieniami.

13 km

Po około 1h 15 min od Morawicy - **most kolejowy**. Pod mostem płytkie bystrze, a za mostem ładna łąka z piaszczystą plażą i dogodnym dojazdem. Od mostu rzeka płynie dosyć szeroko i dostojnie, przyspieszając jednak gwałtownie na bystrzach, zwykle położonych w miejscu starych brodów. Dawne zjazdy do wody mogą posłużyć jako dogodne punkty postojowe. Tak przez kilka kilometrów wzdłuż rozciągniętej na prawym brzegu rzeki miejscowości Nida.

14,3 km

Biwak prywatny po prawej stronie. Piaszczysta plaża, możliwość noclegu w namiotach wojskowych lub rozbicia własnych.

20 km

W niewielkiej odległości od siebie na brzegu po prawej stronie są tu dwa **prywatne biwaki**. Możliwość kąpeli. 200 metrów dalej **most drogowy w Ostrowie**. Za nim nurt przyspiesza, a rzeka wiję się wśród łąk i pól. We wsi sklep.

22,8 km

Biwak na lewym brzegu rzeki, można rozbić się w cieniu drzew. Gospodarz zbiera opłatę.

23,8 km

Most kolejowy i rozlewisko - wybieramy lewą odnogę rzeki, tradycyjnie zwaną **Młynówką**. To nią prowadzi szlak, prawa zaś płynie do ujścia Bobrzy (odcinek niespływalny). Parę kilometrów dalej obie odnogi połączą się znów ze sobą.

25 km

Kolejna przeszkoda: **Wolica** i kamienny młyn z końca XIX w., niestety częściowo w ruinie. W kilku pomieszczeniach działa jednak elektrownia wodna o dwóch turbinach: Archimedesowa i Kapłana, uwagę zwracają też stare koła młyńskie oparte o ścianę budynku. Wygodna **przenoska** lewym brzegiem, ok. 100 metrów. To również dogodne miejsce do zakończenia spływu (z Morawicy ok. 5 godzin) lub rozpoczęcie odcinka do Tokarni (ok. 8 km, 2,5 godz.).

25,5 km

Za Wolica zaczyna się być może **najtrudniejszy odcinek szlaku**: rzeka mocno przyspiesza, pojawiają się bystrza, gwałtowne zakręty, zwalone drzewa. Trudno obejść przeszkodę z uwagi na często bujną roślinność na brzegach, a ich przepłynięcie wymaga pewnego doświadczenia kajakarskiego.

26 km

Do nurtu dołącza **prawa odnoga Czarnej Nidy**, zasilona dodatkowo wodą niesioną przez **Bobrę**, z którą połączyła się po drodze. Odtąd rzeka toczy się wolno i szeroko. Nie można jednak tracić czujności, gdyż pod wodą co i rusz pojawiają się niebezpieczne pnie zwalonych drzew i kamienie, zdarzają się płycizny oraz kolejne, łatwiejsze do spłynięcia bystrza. Rzeka jest dzika, pełna na niej wodnego ptactwa, drzewa i oczerety gęsto porastają oba brzegi. Wzmaga się dźwięk dochodzący z niewidocznej jeszcze drogi ekspresowej. Na horyzoncie pojawiają się wzniesienia Gór Świętokrzyskich z Grzywami Korzeczkowskimi w roli głównej.

28,6 km

Po około godzinie od wypłynięcia z Wolicy rzeka przepływa pod monumentalnym **wiaduktem trasy S7**. Wciąż jest tu szeroka i spokojna, a kaczki, zimorodki i czaple siwe zdają się nie zwracać uwagi na hałas, który emitują przejeżdżające kilkanaście metrów wyżej tiry.

29,8 km

Kwadrans dalej **most drogowy w Tokarni**, a pod nim **bystrze**. Duże kamienie i szybki nurt - do spłynięcia raczej dla doświadczonych kajakarzy (pomiędzy podporami, środkiem). Bezpieczniej forsować przeszkodę z prawej strony, przeciągając kajak. Zaraz za mostem łąka. Możliwy postój oraz zakończenie spływu - dojazd drogą gruntową. Rzeka na powrót łagodnieje, sunąc szeroko i niespiesznie wśród łąk i sosnowych lasów rosnących na wysokich skarpach. Gdzieniegdzie sitowie tworzy zwarte ściany.

33 km

Oznakowany **biwak w Tokarni** na lewym brzegu. Na dużej łące pod lasem można rozbić namiot, zapalić ognisko czy skryć się pod wiatą. Toalety, kosze na śmieci. Warto poświęcić kilka godzin na zwiedzanie położonego nieopodal **Parku Etnograficznego**, oddziału Muzeum Wsi Kieleckiej. Kilkadziesiąt przeniesionych z okolic budynków, w tym wiatrak. Na miejscu restauracja „Kuznia Smaków”. **Park Etnograficzny w Tokarni** jest też opiekunem biwaku, jego pracownicy pobierają niewielkie opłaty za dłuższy postój czy rozpalenie ogniska (należy zgłosić przybycie przez telefon, numery na tablicy informacyjnej).

36 km

Za biwakiem ciekawy, nietłatwy odcinek pełen zakrętów i powalonych w nurt drzew. **Czarna i Biała Nida łączą swoje wody na wysokości wsi Żerniki**. Odtąd koryto robi się dwa razy szersze, z przeszkód pozostają już tylko niewielkie zarośnięte wysepki i płycizny.

37 km

Na prawym brzegu **plaża gminna w Brzegach**. Dogodne miejsce na zakończenie spływu. Wiata. Możliwość kąpeli, dogodny dojazd samochodem pełną drogą.

Atrakcje

Młyn w Bieleckich Młynach

Jeden z trzech zabytkowych młynów znajdujących się na szlaku Czarnej Nidy. Położony w Bieleckich Młynach – osadzie młyńskiej istniejącej już w XVII w., wchodzącej niegdyś w skład rozległych dóbr biskupów krakowskich. Obecny budynek jest murowany, pierwotny drewniany rozebrano w latach 60. XX w. Do dziś zachowały się fundamenty starego młyna, a także uznany za zabytek XIX-wieczny układ wodny.

Morawica

Morawica to doskonałe miejsce na krótki odpoczynek na szlaku Czarnej Nidy, najlepiej w niedawno **zrewitalizowanym zabytkowym parku dworskim**. Stanowi

on niegdyś otoczenie majątku rodziny Oraczkowskich, za sprawą której w połowie XIX w. miejscowość przeżywała swój renesans społeczny i gospodarczy. W głębi na wzgórzu znajdował się dwór, dzisiaj zobaczyć można jedynie jego odziorowanie. Na terenie parku podziwiać można także odnowioną **zabytkową oficynę dworską**, w której obecnie mieści się m.in. sala ślubów Urzędu Stanu Cywilnego.

Niewątpliwie dużą atrakcją Morawicy o charakterze sakralnym jest wzniesiona na malowniczym przykościelnym wzgórzu **Kalwaria Świętokrzyska**. Składa się na nią 15 stacji drogi krzyżowej oraz zachowane ruiny kaplicy Oraczkowskich.

Kalwaria Świętokrzyska

📍 ul. Spacerowa 6, 26-026 Morawica, ☎ 41 311 42 20, 🌐 www.parafiamorawica.pl

Morawica to także świetne miejsce pod kątem atrakcji dla najmłodszych. Ci z pewnością bez trudu odnajdą się w **kompleksie sportowo-rekreacyjnym „Koral”**, a przy sprzyjającej pogodzie również nad **zalewem na Morawce**.

Pływalnia „Koral”

📍 ul. Szkolna 6, 26-026 Morawica, ☎ 41 311 47 02,

✉ e-mail: biuro@koralmorawica.pl, 🌐 www.koralmorawica.pl

Wart uwagi jest również położony nad Morawicą dawny młyn wodny wybudowany przez Edwarda Oraczkowskiego, który obecnie pełni funkcję hotelu i sali weselnej **„Stary Młyn”**.

Stary Młyn w Wolicy

Nie sposób o nim nie wspomnieć, leży bowiem nad samą rzeką. Wzniesiony został prawdopodobnie w XIX w. Pierwotnie miał drewnianą konstrukcję, którą na przełomie XIX i XX w. zmieniono na kamienną. Dzisiaj zmodernizowany obiekt pełni rolę elektrowni wodnej i jest niewątpliwą ozdobą szlaku Czarnej Nidy.

Centrum Nauki Leonardo da Vinci w Podzamczu

Obowiązkowy punkt zwiedzania na Szlaku Czarnej Nidy, gdy towarzyszą nam dzieci. Jedyne w swoim rodzaju centrum edukacyjne mające na celu wzbudzenie zainteresowania naukami przyrodniczymi. Na zwiedzających czekają tutaj dwie wystawy o charakterze multimedialno-mechatronicznym „Człowiek - niezwykła maszyna” i „Człowiek - trybik w maszynie przyrody”, możliwość uczestnictwa w warsztatach i pokazach naukowych oraz niezwykły spacer po specjalnie zaprojektowanym ogrodzie, w który wkomponowane są eksponaty naukowe.

Centrum Nauki Leonardo da Vinci,

📍 Podzamcze 45, 26-026 Chęciny ☎ + 48 609 290 121, ✉ e-mail: rezerwacje@rcnt.pl,

🌐 www.cndavinci.pl

Park Etnograficzny w Tokarni

Niezwykłe miejsce, w którym poczuć można klimat XIX-wiecznych wsi i miasteczek. Na obszarze ponad 70 ha zgromadzono tu wiejskie zabudowania z różnych zakątków regionu, m.in. chałupy, wiejskie zagrody, kościoły, karczmy i budynki gospodarcze. Co roku organizowany jest tu znany w całej Polsce Świętokrzyski Jarmark Agroturystyczny, podczas którego skansen zmienia się w tętniącą życiem wieś. Niezwykłą atrakcją miejsca jest możliwość przenocowania w pochodzącym z 1914 r. ośmioraku z Rudy Pilczyckiej. Wysoki standard wyposażenia i regionalna kuchnia zadwoją nawet najbardziej wymagających turystów.

Park Etnograficzny w Tokarni, Oddział Muzeum Wsi Kieleckiej

📍 Tokarnia 303, 26-060 Chęciny, ☎ 41 315 41 71, ✉ e-mail: skansen@mwk.com.pl,

🌐 www.mwk.com.pl

Chęciny, Jaskinia Raj – opis przy szlaku Białej Nidy (s. 32)

Baza turystyczna

Szlak Czarnej Nidy jest dobrze zagospodarowany. Nad samą rzeką nie brakuje przystani, miejsc biwakowych i postojowych, na których można się zatrzymać na krótki postój lub nocleg.

• **Przystań kajakowa „Rekreola”**

📍 Morawica 2A, 26-026 Morawica, ☎ +48 784 288 214,

✉ e-mail: rezerwacja@kajakimorawica.pl, 🌐 www.kajakimorawica.pl

• **Pole biwakowe w Nidzie**

📍 (kontakt: Nida24-Kajakiem po Nidzie, FUH „KATI” Marcin Latkowski, Nida 24, 26-026 Morawica, ☎ +48 664 044 666, 502 039 610, 786 810 880,

✉ e-mail: mlatkowski@wp.pl, 🌐 www.nida24.pl

• **Pole biwakowe w Nidzie**

📍 (kontakt: KAJARK Jarosław Podsiadło, ul. Wolności 26, 26-026 Morawica,

☎ + 48 501 521 088, 794 060 823, ✉ e-mail: kajark.nida@gmail.com,

🌐 www.kajaki-nida.pl)

• **Baza spływów kajakowych Nidakajaki.pl w Nidzie**

📍 (kontakt: PPHU Konrad Mazur, ul. Okrzei 66, 25-526 Kielce, ☎ +48 666 605 508, 607 830 400, ✉ e-mail: rezerwacja@nidakajaki.pl, 🌐 www.nidakajaki.pl)

• **Ranczo w Nidzie**

📍 (kontakt: Turystyka kajakowa „Przystanek Nida”, ☎ +48 533 585 323, 609 939 887, 🌐 www.przystaneknida.pl)

• **Pole biwakowe kajakiem.pl w Ostrowie**

📍 (kontakt: Przedsiębiorstwo Turystyczne „Kajakiem.pl” Anita Górecka, ul. Rakowska 29, 28-300 Jędrzejów, ☎ +48 600 288 375, ✉ e-mail: biuro@kajakiem.pl, 🌐 www.kajakiem.pl)

• **Wolica – „Bastek” Nidy.pl – organizacja spływów,**

📍 Wolica, ul. Laskowa 5, 26-060 Chęciny, ☎ +48 690 880 240, 601 897 794,

✉ e-mail: biuro@nidy.pl, 🌐 www.nidy.pl

Warto również mieć na uwadze fakt, że Czarna Nida przepływa przez kilka większych wsi i miejscowości, w których nie brakuje obiektów noclegowych i gastronomicznych. Ich lista znajduje się poniżej.

• **Agroturystyka „Podlipie”**

📍 Ostrów 30, 26-060 Chęciny, ☎ 41 315 41 29, +48 514 292 121, email: poczta@agroturystyka-podlipie.pl, www.agroturystyka-podlipie.pl (wypożyczalnia kajaków i organizacja spływów)

• **Hotel i restauracja „Stary Młyn”**

📍 ul. Spacerowa 1A, 26-026 Morawica, ☎ +48 693 366 422,

✉ e-mail: dam-mam@wp.pl, www.facebook.com/starymlynzabytek

• **Hostel Parkowy w Morawicy**

📍 ul. Kielecka 9, 26-026 Morawica, ☎ +48 608 503 242,

✉ e-mail: biuro@hostelparkowy.pl, 🌐 www.hostelparkowy.pl

• **Pokoje gościnne FOR-PAK Fornalcy**

📍 ul. Wolności 23, 26-026 Morawica, ☎ 41 311 46 44, +48 514 062 408,

✉ e-mail: biuro@for-pak.com, 🌐 www.pokojemorawica.pl

• **Gospodarstwo agroturystyczne „Moorague” – Torfowe Oczko**

📍 ul. Parkowa 32, 26-026 Morawica, ☎ 41 311 47 93, +48 694 122 198,

✉ e-mail: moorague@gmail.com, 🌐 www.moorauge.bnx.pl

• **Gospodarstwo Agroturystyczne „Sofia”, Wolica**

📍 ul. Średnia 3, 26-060 Chęciny ☎ 784 366 776, ✉ e-mail: sofia383@interia.pl

• **Hotel „Cynamon”**

📍 Tokarnia 186, 26-060 Chęciny, ☎ 41 315 40 56, +48 508 452 803,

✉ e-mail: biuro@hotel-cynamon.pl, 🌐 www.hotel-cynamon.pl

• **Hotel da Vinci**

📍 Podzamcze 45, 26-060 Chęciny, ☎ +48 607 570 902, 665 449 578,

✉ e-mail: rezerwacje@davinci.travel.pl, 🌐 www.davinci.travel.pl

• **Skansen w Tokarni – noclegi w Ośmioraku z Rudy Pilczyckiej oraz na biwaku**

Meandry na szlaku

- 📍 Tokarnia 303, 26-060 Chęciny, ☎ 41 344 92 97 wew. 113, +48 515 458 649,
- ✉ e-mail: kasa@mwk.com.pl, poczta@mwk.com.pl, 🌐 www.mwk.com.pl
- **Gospodarstwo agroturystyczne „Agropodzamcze”**
- 📍 Podzamcze 8, 26 - 060 Chęciny, ☎ 41 315 14 71, +48 606 876 799,
- ✉ e-mail: agropodzamcze@poczta.onet.pl, 🌐 www.agropodzamcze.pl

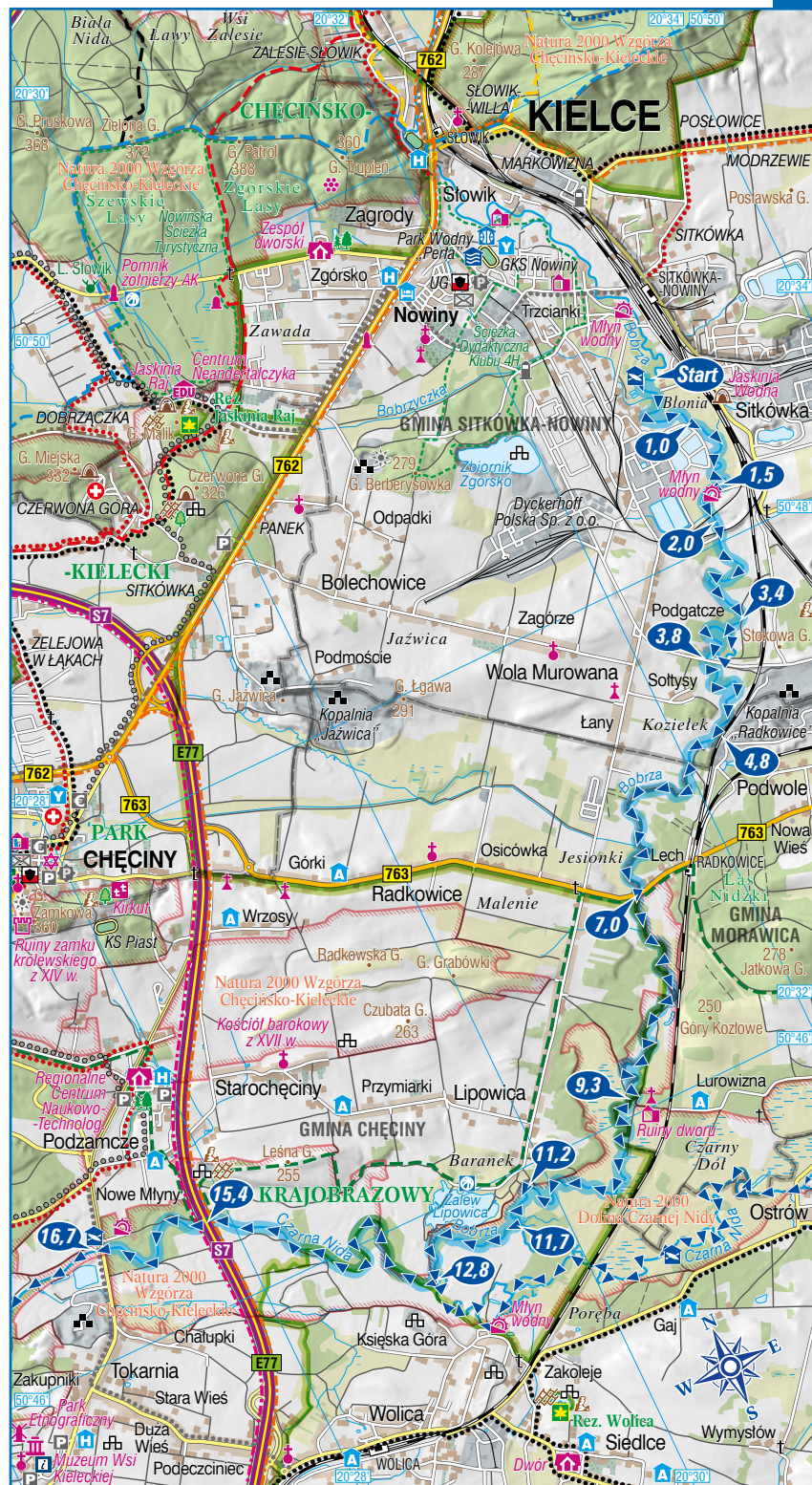
BOBRZA

Bobrza to prawy, najdłuższy dopływ Czarnej Nidy. W górnym biegu nazywana bywa Bobrzycą lub Bobrzanką, natomiast jej dolny odcinek często określane są mianem Trupieńca. Rzeka swoje źródła ma w gminie Łączna w powiecie skarżyskim, w lasach zachodniej części Pasma Klonowskiego – na wschód od Zagnańska. Przez kolejne 48,9 km płynie w kierunku zachodnim, przecinając północny, północno-zachodni i zachodni skraj Gór Świętokrzyskich. Przepływa między Wzgórzami Tumlińskimi a położonym na Płaskowyżu Suchedniowskim Suchedniowsko-Oblegorskim Parkiem Krajobrazowym, następnie tworzy przełom przez Pasma Oblegorskie koło wsi Bobrza i skręca na południe. Kolejny przełom tworzy na wysokości Kielc między Pasmem Zgórzskim i Pasmem Posłowickim. Uchodzi do Czarnej Nidy nieopodal wsi Wolica położonej na Pogórzu Szydłowskim na skraju Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego, w gminie Chęciny. Na całej swojej długości Bobrza przepływa przez obszary chronione: trzy obszary chronionego krajobrazu: Suchedniowsko-Oblegorski, Podkielecki i Kielecki, dwa **parki krajobrazowe: Suchedniowsko-Oblegorski i Chęcińsko-Kielecki** oraz dwa specjalne obszary ochrony siedlisk **Natura 2000: PLH260014 „Dolina Bobrzy”** i **PLH260016 „Dolina Czarnej Nidy”**. Bobrza jest również rzeką, której na całej długości towarzyszy dziedzictwo antropogeniczne. Większe wsie i miasteczka położone nad rzeką to m.in. Samsonów, Bobrza i Szczukowice. Od południowego zachodu Bobrza opływa Kielce, by następnie wpłynąć do gminy Nowiny i dalej zakończyć swój bieg w okolicy Wolicy. Warto wspomnieć, iż położone nad Bobrzą okolice Kielc (Słowik) i Nowin (Trzcianki) były w latach 20. i 30. ulubionym letniskiem dla kieleckich elit, czego świadectwem są istniejące do dzisiaj letniskowe domki i wille.

Z nurtem Bobrzy – na kajakowym szlaku

Trzcianki – Lipowica / Tokarnia (11,2 km /16,7 km)

- 📍 Start: **Trzcianki (gmina Nowiny w powiecie kieleckim)**
- 📍 Meta: **Lipowica (gmina Chęciny w powiecie kieleckim) lub na Czarnej Nidzie w Tokarni (gmina Chęciny w powiecie kieleckim)**
- 📏 Długość szlaku: **11,2 km lub 16,7 km**
- 🕒 Czas trwania spływu: **5h / 7h**
- 👤 Trudność: **szlak trudny**

- » **Uciążliwość:** szlak uciążliwy, wymagający dobrej kondycji fizycznej.
- » **Dla kogo:** szlak dla doświadczonych kajakarzy.
- » **Sprzęt:** na szlaku najlepiej sprawdzą się lekkie jedyne.
- » **Przystanie / miejsca postojowe:** postoje możliwe na 7 km przy moście i w Lipowicy.
- » **Przenoski:** Kowala, przed mostem kolejowym – na 2 km, na kilometrach: 3,8 i 7, na wysokości Lurowizny, w Lipowicy – jeśli spływ kontynuowany do Tokarni, Tokarnia.
- » **Miejscowości, wsie po drodze:** Nowiny, Trzcianki, Kowala, Wola Murowana, Lurowizna (przysiółek wsi Nida), Lipowica, Tokarnia.
- » **Ważne punkty / atrakcje na szlaku:** kamieniołom „Wola”, Zalew Lipowica, pozostałości po dworze folwarcznym Osieckich, Park Etnograficzny w Tokarni (opis na s. 44 przy opisie szlaku Czarnej Nidy).
- » **Ważne punkty / atrakcje w okolicy:** Park Wodny „Perła” w Nowinach, Chęciny, Jaskinia Raj (opis na s. 32 przy opisie szlaku Białej Nidy).

Wciąż mało popularny, może dlatego że stosunkowo trudny, szlak na największym dopływie Czarnej Nidy. Spływ zaczyna się w dawnym podkieleckim letnisku, a obecnie sercu wydobywania i przetwórstwa wapienia. Na kajakarzy czekają urocze, dzikie fragmenty, ale także przeszkody i przenoski. Dla odważnych! Na przebycie szlaku należy przeznaczyć ok. 5 godzin, jeśli kończymy go w Lipowicy. Do Tokarni trzeba doliczyć jeszcze ok. 2 godzin.

Opis szlaku dla średniego stanu wody, przy niskim możliwe fragmenty trudne do przepłynięcia ze względu na płytczynny, przy wysokim zaś - szybszy nurt i ukryte pod powierzchnią przeszkody.

0 km

Trzcianki były przed wojną modną miejscowością letniskową, wielu bogatych kielczan zbudowało tu swoje wakacyjne wille (część z nich wciąż stoi w okolicy). Miejscowość położona w dolinie Bobrzy stała się w latach 60. XX w. centrum wydobywania i obróbki dewońskich i jurajskich wapieni. Powstawały kolejne kopalnie i cementownie, a letnicy ustąpili miejsca robotnikom. Szlak rozpoczyna się na końcu ulicy Kolejowej, nieopodal stacji kolejowej **Sitkówka-Nowiny**. Dojazd polną drogą, tablica informacyjna. Początek spływu to z jednej strony dzika przyroda, a z drugiej - ukryte za gęstą zielenią zakłady przemysłowe, z których do naszych uszu docierają tylko dźwięki. Szlak prowadzi pośród wysokich, trudno dostępnych, błotnistych brzegów. Rzeka płytka, koryto szerokie na kilka metrów.

1 km

Pozostałość po **brodzie z betonowych płyt** tworzy nieprzyjemne bystrze. Po chwili szlak zwęża się na szerokość wiosła - to kilkumetrowej wysokości tunel z wodnych roślin.

1,56 km

Na wysokości **Kowali** konieczna **przenoska**. Nie da się przepłynąć około stu metrów - dno rzeki zawałone jest kamieniami (miejsce oznakowane). To pozostałości po budowlu spiętrzającej wodę. Wkrótce na lewym brzegu zobaczymy „sprawcę” zamieszania – ponad stuletni młyn, obecnie napędzany energią elektryczną. Konieczna **przenoska** lewym brzegiem lub spławienie kajaka, obowiązkowo w odpowiednim uboiwui, by nie zranić się o kamienie. Uwaga na głębokie miejsca oraz sznyę przegradzającą nurt. Przy wyższym poziomie wody to niebezpieczne miejsce wymagające dużej uwagi.

2 km

Przed **mostem kolejowym** prowadzącym do Cementowni Nowiny znów trzeba wysiadać - rzekę przegradza **zastawka**: opuszczona konstrukcja z żelbetonu. Trudna **przenoska**, gdyż gęste zarośla i pozostałości przemysłowych budowli utrudniają ładowanie. Najłatwiej będzie dopłynąć do przeszkody z lewej strony i przerzucić sprzęt przez murek, na spokojną w tym miejscu wodę.

3,4 km

Kolejne **bystrze**. Bezpieczniej spławić kajaki po prawej stronie, doświadczeni mogą ryzykować spłynięcie po lewej.

3,8 km

Po około godzinie od kolejowego - **most na drodze surowcowej**, którą transportuje się urobek z kopalni do cementowni. Po obu stronach mostu powalone drzewa, może być konieczne przerzucanie kajaków nad pniami. Około kilometra na wschód od mostu - **kamieniołom „Wola”**, w którym odkryto skamieniałe trylobity sprzed 350 milionów lat. Możliwe zwiedzanie po wcześniejszym uzyskaniu zgody od właściciela Cementowni Nowiny – firmy Dyckerhoff Polska Sp. z o.o.

4,8 km

Most z podkładów torowych, a chwilę wcześniej, na prawym brzegu, wysoki nasyp. To pozostałości spiętrzenia wody po istniejących tu dawniej budynkach przemysłowych: kuźni, hucie ołowiu, a później młynie i szlifierni łuf karabinowych z czasów powstania listopadowego. W czasie II wojny Niemcy wysadzili budynki.

7 km

Spokojny odcinek wśród łąk do **mostu** na drodze nr 763 Radkowice-Brzeziny (ok. 3 godz. od Trzcianek). Zanim do niego jednak dotrzemy, kolejna przeszkoda do pokonania - **bystrze** z dużymi kamieniami i szybkim nurtem. Najłatwiej pokonać je przeciągając kajak przez jedną z nieczynnych, żelbetonowych zastawek (pozostałości po kolejnym młynie), do których dopływa się lewą stroną zaraz przed bystrzem. Przy moście możliwy postój, a także zakończenie lub rozpoczęcie spływu (dojazd). Rozpoczyna się niezwykle malowniczy odcinek szlaku. Na chwilę po lewej stronie pokazuje się linia kolejowa, ale kolejne półtoręj godziny należeć będzie do przyrody: zanurzamy się na w krajinie łąk, mając po prawej ręce niewidoczną z wody wieś **Lipowica**. Sprzed dziobu uciekają stada kaczek, pojawiają się zimorodki i czaple siwe, a w wysokich piaszczystych skarpach gniazdują jaskółki brzegówki.

9,3 km

Na wysokości przysiółka **Lurowizna** bród zbudowany z betonowych płyt - trzeba wysiąść i przeciągnąć kajaki przez przeszkodę. Gdyby pójść polną drogą w lewo - kawałek dalej pozostałości **dworu folwarcznego Osieckich**. Jeszcze w czasie II wojny ukrywali się w nim partyzanci, obecnie jest jednak mocno zniszczony i zarośnięty. Obok, przy drodze, kapliczka w dużo lepszym stanie.

11,2 km

Możliwość odpoczynku na piaszczystym prawym brzegu na południowym krańcu **Lipowicy**. Możliwy dojazd autem i zakończenie w tym miejscu spływu. Dwadzieścia metrów dalej, na zachód - **Zalew Lipowica**. Okolice tej dawnej piaskarni zostały w 2020 r. zmodernizowane przez gminę Chęciny: pojawiły się altanki, bruk, asfalt, ścieżki rowerowe. W planach - budowa osiedli mieszkaniowych. Postój można też wykorzystać do obejrzania z brzegu trudnej przeszkody: długiego, położonego na zakręcie **bystrza** z drzewami w nurcie. Rozwiązania są dwa: albo „ściąć” trudny zakręt przenosząc kajak lewą stroną skrajem pola (ok. 100 m) albo ostrożnie pokonać przeszkodę brodząc w rwącej wodzie, przy brzegu.

11,7 km

Słabo widoczne **ujście do prawej odnogi Czarnej Nidy**. Dopiero kilkaset metrów dalej rzeka rozlewa się szerzej i czujemy, że niesie więcej wody.

12,8 km

Spokojny odcinek pośród łąk, z niewidocznym po prawej stronie Zalewem Lipowica, doprowadza do miejsca, gdzie połączone wody Bobrzy i prawej odnogi

Bobrza, na brzegu domek dla ptaków

Czarnej Nidy łączą się z lewą odnogą tej rzeki, tak zwaną **Młynówką**. To nią prowadzi szlak kajakowy Czarnej Nidy. Brak możliwości zakończenia spływu - zarówno brzegi, brak dojazdu. Po drodze przepływamy pod wysokim wiaduktem, którym prowadzi trasa S7.

 16,7 km

Szlak kończy się za mostem samochodowym w **Tokarni**. Pod mostem **bystrze**: bardziej doświadczeni mogą spływać lewą stroną, ostrożniejsi - przeprowadzić prawą. Po prawej stronie dogodne wyjście na piaszczysty brzeg i możliwość dojazdu samochodem. W Tokarni warto odwiedzić **Park Etnograficzny**, oddział Muzeum Wsi Kieleckiej, w którym zebrano kilkadziesiąt budowli z okolic. W samym skansenie istnieje możliwość skorzystania z noclegu w zabytkowym ośmioraku z Rudy Pilczyckiej. Na terenie Parku działa karczma „Kuznia Smaków”, a od strony rzeki - biwak.

Atrakcje

Największą atrakcją spływu Bobrzą jest sam charakter spływu, który początkowo prowadzi nas przez tereny przemysłowe, by później zmienić się na spływ o charakterze przyrodniczym. Na każdym jego etapie towarzyszy kajakarzom niemała adrenalina i konieczność wykorzystywania przeróżnych umiejętności pozwalających na poradzenie sobie z trudnymi bystrzami, rwącym nurtem czy skomplikowanymi przenoskami. Jeśli chodzi o atrakcje czekające na brzegu, to na pewno warto spędzić trochę czasu nad **Zalewem Lipowica**. To świetne miejsce nie tylko na odpoczynek, ale również przejażdżkę na rowerze czy też obserwację przyrody z punktów widokowych i tarasu. Wartym uwagi obiektem jest ponadto znajdujący się nieopodal Bobrzy **Park Wodny „Perła”** w Nowinach ze strefą basenów letnich, kompleksem basenów krytych i wieloma wodnymi atrakcjami.

Park Wodny „Perła”

 ul. Perłowa 1, 26-052 Nowiny, tel. 41 346 52 60, e-mail: perla@nowiny.com.pl, www.perla.nowiny.com.pl

Chęciny, Jaskinia Raj – opis przy szlaku Białej Nidy (s. 32)

Park Etnograficzny w Tokarni – opis przy szlaku Czarnej Nidy (s. 44)

Baza turystyczna

Szlak Bobrzy pozostaje szlakiem raczej dzikim, niezagospodarowanym. Po drodze można znaleźć 2-3 miejsca nadające się na krótki postój, nie ma natomiast zorganizowanych punktów biwakowych czy też przystani wodnych. Nie stanowi to jednak większego problemu, tym bardziej, że spływ rzeką Bobrzą powinni wybierać

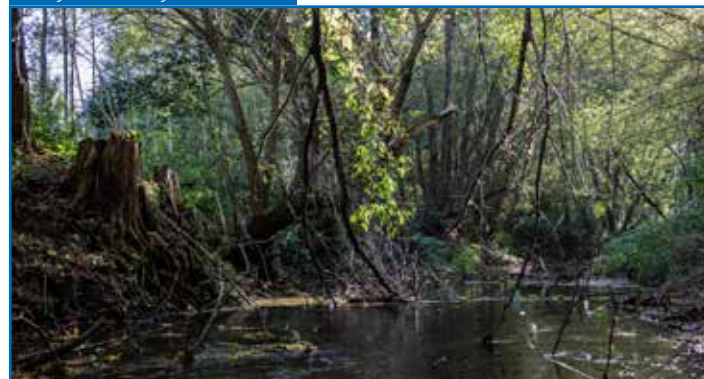
naprawdę doświadczeni kajakarze, a nie turyści poszukujący wypoczynku i rekreacji na wodzie. Organizacją spływów Bobrzą zajmuje się firma kajakibobrza.pl (Trzcianki 16 A, 26-052 Nowiny, tel. +48 509 035 612, 504 282 491, e-mail rezerwacja@kajakibobrza.pl, www.kajakibobrza.pl). Na tych, którzy zdecydują się na zakończenie spływu na Czarnej Nidzie w Tokarni, czeka nie tylko atrakcja w postaci skansenu, ale również możliwość noclegu i skorzystania z oferty restauracji. Przed rozpoczęciem spływu warto natomiast skorzystać z oferty Schroniska Młodzieżowego „Ventus” (ul. Gimnazjalna 1A, 26-052 Nowiny, tel. 41 345 95 22, e-mail: schronisko.nowiny@interia.pl, www.ssmventus.pl).

CZARNA

Czarna jest jednym z lewobrzeżnych dopływów Wisły, do której uchodzi w tzw. Zapadlisku Połanieckim w okolicach Połańca między Winnicą a Zawadą na terenie gminy Połaniec w powiecie staszowskim. Jej źródła biją w południowo-wschodniej części Gór Świętokrzyskich 61 km na północny-zachód w kilku miejscach. Swoją początek bierze bowiem wśród strumieni wypływających spod Góry Kamień, Góry Stołowej i Góry Włochy na terenie torfowiskowego rezerwatu Białe Ługi położonego w granicach **Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego**, w gminie Daleszyce w powiecie kieleckim. Obszar ten chroniony jest także w ramach sieci Natura 2000 jako specjalny obszar ochrony siedlisk **PLH260040 „Lasy Cisowsko-Orłowińskie”**. Rzeka znajduje się na obszarach prawnie chronionych do wysokości Rytwian, płynąc przez Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu. W okolicach Rytwian płynie zaś skrajem obszaru Natura 2000 **PLH260023 „Kras Staszowski”**, który obejmuje m.in. kompleks stawów rybnych wraz z rezerwatem przyrody Dziki Staw.

Czarna jako najważniejsza rzeka powiatu staszowskiego przepływa przez ciekawe zakątki województwa świętokrzyskiego. W górnym biegu, aż do Zalewu Chańca, który swoją drogą jest jedną z największych atrakcji rzeki i pełni ważne funkcje turystyczno-rekreacyjne – Czarna wiję się pośród lasów. Mija Raków i jego okolice, gdzie wpływa w obszar Pogórza Szydłowskiego, by wpaść w pobliże Kurozwek i dalej Staszowa, który rozdziela na dwie części. Latem jej piaszczyste plaże dają wytchnienie spragnionym wypoczynku nad wodą mieszkańcom i turystom. W okolicach Staszowa Czarna opuszcza Pogórze Szydłowskie i wpływa na tereny Niecki Połanieckiej. Dalej wiję się w pobliżu Rytwian, mijając po drodze wieś i osady, by ostatecznie wpaść do Wisły w Zapadlisku Połanieckim. Spływ Czarną na trasie Rytwiany - Winnica warto połączyć ze zwiedzaniem Rytwian i Połańca. Pierwsza miejscowość słynie przede wszystkim z zabytkowego pokamedulskiego zespołu klasztorowego z Pustelnią Złotego Lasu. Jej okolice są natomiast rajem dla miłośników przyrody oraz pieszych i rowerowych wycieczek. Swoje miejsce znajdują tam także wędkarze – czeka na nich kompleks stawów rybnych o ponad 100-letniej historii oraz moto- i parolotniarze. Z kolei Połaniec związany jest z postacią Tadeusza Kościuszki, który właśnie tutaj wygłosił słynny Uniwersał.

Moczydnica w Rytwianach

W mieście jest wiele miejsc z nim związanych, a obowiązkowym punktem zwiedzania jest oczywiście Kopiec Kościuszki. Połaniec może się również pochwalić doskonałym zapleczem kulturalnym, prężnie działa tu m.in. Centrum Kultury i Sztuki, jest kino i muszla koncertowa. Bogata jest także oferta sportowo-rekreacyjna miasta (m.in. pływalnia „Delfin” w MOSiRze, skate park i korty tenisowe). Zwiedzanie miasta najlepiej rozpocząć od wizyty w punkcie informacji turystycznej przy pl. Uniwersatu Połanieckiego (Rynek).

Z nurtem Czarnej – na kajakowym szlaku

Rytwiany – Winnica (20 km)

- 📍 Start: **Rytwiany na rzece Moczydlnicy (gmina Rytwiany w powiecie staszowskim)**
- 📍 Meta: **Winnica, tuż przed ujściem Czarnej do Wisły (gmina Połaniec w powiecie staszowskim)**
- 📏 Długość szlaku: **20 km**
- 🕒 Czas trwania spływu: **1 dzień**
- 👤 Trudność: **szlak średnio trudny**

- » **Uciążliwość:** szlak średnio uciążliwy.
- » **Dla kogo:** szlak dla początkujących kajakarzy i rodzin z dziećmi, ale uwaga - przy średnim i niskim stanie wody warto rozważyć start z miejscowości Kłoda.
- » **Sprzęt:** każdy rodzaj kajaka będzie odpowiedni.
- » **Szlak oznakowany** znakami ostrzegawczymi (przeszkody, przenoski) oraz informacyjnymi (nazwy miejscowości).
- » **Przystanie / miejsca postojowe:** 6 stanic LGD „Dorzecze Wisły” (w Rytwianach, Rudnikach, Połańcu i Winnicy), dodatkowo- miejsce postojowe na 14,2 km.
- » **Przenoski:** 6,7 km i 8,1 km.
- » **Miejscowości, wsie po drodze:** Rytwiany, Kłoda, Rudniki, Połaniec, Winnica.
- » **Ważne punkty / atrakcje na szlaku:** Rytwiany – Pustelnia Złotego Lasu, ruiny zamku, Pałac Radziwiłłów; rezerwat Dzikie Stawy w Grobli; Gospodarstwo Rybackie „Rytwiany” – dla miłośników wędkarstwa, gospodarstwo z ponad 100-letnią tradycją hodowania karpia; lotnisko przeciwpożarowe w Rytwianach – dla miłośników moto- i paralotniarstwa; Zalew nad rz. Wschodnią w Połańcu; Połaniec – Kopiec Kościuszki, kościół pw. św. Marcina i kaplica Matki Boskiej Różańcowej.
- » Ważne punkty / atrakcje w okolicy: Młyn w Niedziałkach.

Szlak na Czarnej został przygotowany i oznakowany przez Lokalną Grupę Działania „Dorzecze Wisły”. Nie jest to trasa bardzo popularna, po drodze więc nie spotkamy wielu kajakarzy. Rzekę można spłynąć w jeden dzień, choć pierwsze kilka kilometrów - przy niższym i średnim stanie wody - może być naprawdę męczące. Na trasie zlokalizowano sześć stanic wodnych. Zagospodarowanie trasy jest więc na wysokim poziomie.

📍 0 km

Szlak rozpoczyna się przy pierwszej z sześciu **stancji w Rytwianach**, przy skrzyżowaniu ulic Kościelnej i Szkolnej. We wsi pałac Radziwiłłów (obecnie hotel) i ruiny zamku rycerskiego, a nieopodal - dawny klasztor kamedułów, tzw. Pustelnia Złotego Lasu z XVII w. (wpisany na listę pomników historii) oraz winnica. Niezbyt wygodny start ze stromego brzegu - trzeba przedrzeć się przez krzaki i błoto. Pod mostem płytko, bystrze. W rzece wody jak na lekarstwo. Przy staniu innym niż wysoki początek spływu nie należy do przyjemnych. Może dlatego, że nie płyniemy tak naprawdę głównym nurtem Czarnej (ten skierowany jest do stawów hodowlanych na zachód od miasta), ale tylko jej skąpą odnogą oraz dochodzącą do niej wąziutką **Moczydlnicą**. Jest naprawdę płytko, dodatkowo rzeka na tym odcinku jest mocno zaśmiecona...

Rzeka płynie w niskim wąwozie, po chwili kolejne przeszkody: bystrze (150 m od startu), betonowy próg i bystrze (500 m), liczne płycizny.

2 km

Na wysokości przysiółka **Podkłodzie** wraca główny nurt Czarnej. Odtąd płynie się dużo lepiej, szlak ma odpowiednią głębokość i nieco się rozszerza. Wreszcie można zająć się kontemplacją przyrody, ocieniona drzewami rzeka wije się urokliwie wśród pól.

4,6 km

Po lewej pierwsze zabudowania wsi **Kłoda**. Przepływamy pod licznymi stalowymi i drewnianymi kładkami, by po 400 m osiągnąć most drogowy. To dobre miejsce na **alternatywne rozpoczęcie spływu**, dzięki czemu ominie płycizny w Rytwianach. Po lewej stronie za mostem dogodne zejście do wody z łąki.

Po opuszczeniu wsi płyniemy kilkaset metrów wzdłuż drogi nr 764, a następnie trafiamy na **rozlewisko**.

6,7 km

Rzeka rozdziela się na dwie odnogi. Lewa prowadzi do zabytkowego młyna w **Niedziałkach** (obecnie w rękach prywatnych, możliwe zwiedzanie). Co ciekawe w Parku Etnograficznym w Tokarni można oglądać drewnianą chałupę z Niedziałek z II połowy XIX w., która to budowla posiada niewielkie koło młyńskie. My wybieramy prawą odnogę, co oznacza konieczność **przenoski**. Najprościej dobić do brzegu pomiędzy odnogami i przenieść na drugą stronę stawidła, na prawy brzeg. Tam można wystartować z plaży. Niestety rzeka znów niesie nieco mniej wody.

7,3 km

Most drogowy, a 100 m dalej - **próg**, do spłynięcia.

8,1 km

Stalowa kładka, a zaraz za nią **seria przeszkód** - bród z betonowych płyt (to dawna droga do młyna, można stąd przejść ok. 100 m i zwiedzić historyczny budynek), próg o wysokości kilkudziesięciu centymetrów i bystrze. Osoby mniej opływane powinny wsiąść z kajaków i spławić je idąc stosunkowo płytkim tutaj dnem rzeki (koniecznie w odpowiednim obuwiu!). Kilkaset metrów trudniejszego odcinka: płytkie, kamieniste dno i zwalone drzewa.

9,3 km

Woda z młynówki wraca do głównego nurtu. Znów łatwiej się płynie. Rzeka szerokimi zakrętami płynie zacieniona wśród pól uprawnych.

10,2 km

Drewniane pale w nurcie.

10,5 km

Rudniki: most drogowy, a tuż za nim, po lewej, na wyższym brzegu - **stacja nr 2**. Wieś istnieje od XIV w., a jej nazwa pochodzi od górników (czyli rudników) wydobywających rudę żelaza na potrzeby Kasztelanii Połanieckiej. Rzeka oddala się od drogi w kierunku południowo-zachodnim. Kilka kilometrów pośród zieleni.

14,2 km

Ujście głównego dopływu, **rzeki Wschodniej** (choć płynącej tu od zachodu), a chwilę wcześniej - niejako w widłach obu rzek - **zalew** z wyspą pośrodku. Miejsce popularne wśród spacerowiczów i wędkarzy, można zrobić postój. Uwaga na drewniane pale w wodzie przy połączeniu rzek!

Wkrótce wpłyniemy pomiędzy zabudowania **Połańca**. Uważni po prawej stronie dostrzegą drugą z odnóg Wschodniej wpadającą do Czarnej.

16 km

Kładka na wysokości **kościół św. Marcina** z charakterystyczną, spiczastą wieżą. Chwilę wcześniej drewniane pale. Za kładką kolejne dogodne miejsce na postój - **stacja nr 3**. To najbliższa starego centrum stacja, dogodne miejsce na wypad w celu zwiedzania tego liczącego ponad 800 lat miasta. Rynek położony jest na prawym brzegu rzeki, ok. 200 metrów na południe.

Kilkaset metrów dalej, za potężnym betonowym mostem drogi nr 79, na wysokości ulicy Partyzantów po prawej stronie, kolejna **stacja - nr 4**.

16,8 km

Od wysokości kładki technologicznej, zwanej z racji swojego koloru „**Żółtym Mostem**” rzeka została częściowo uregulowana, a jej brzegi wzmocnione.

18,3 km

Długi zakręt w lewo wprowadza nas łagodnie do wsi **Winnica**. Zanim jednak to nastąpi - w połowie zakrętu jest betonowy bród, a tuż przy nim, po prawej stronie - **stacja nr 5**. Rzeka jest tu szeroka na ok. 20 metrów.

Szybko zostawiamy wieś po prawej stronie i zagłębiajemy się - niestety już ostatni raz - w ciszę i spokój nadzecznej krajobrazu.

20 km

Spływ kończymy przy **stacji nr 6**. Z daleka poznamy to miejsce po kolejnej kolorowej kładce, tym razem czerwonej. Łądujemy po prawej stronie, tuż przed kładką. Na miejsce można dojechać połą drogą. Tutaj kończy się oznakowany szlak kajakowy. Do **ujścia Czarnej do Wisły** (na 222 kilometry tej ostatniej) pozostało około kilometra. W połowie drogi, również na prawym brzegu, znajdziemy miejsce, gdzie posadowiono w średniowieczu Połaniec. **Dawne grodzisko Kasztelanii Połanieckiej** to obecnie oznaczony kamieniem okolicznościowym punkt pośród pól i łąk.

Atrakcje

Pustelnia Złotego Lasu w Rytwianach

Absolutnie unikalne miejsce na mapie turystycznej Polski. Perła XVII-wiecznej barokowej architektury sakralnej, której wnętrza zachwycają po dziś dzień swoim wystrojem i dziełami sztuki uznana została w 2018 r. za Pomnik Historii. Ale to nie zabytkowy charakter czyni z tego miejsca atrakcję unikalną, a jego oferta. Ukryty w pięknych lasach klasztor pokamedulski mieści bowiem jedyne w Polsce centrum terapeutyczne, w którym wypoczywać można zgodnie z regułą kamedulską opartą na trzech filarach: milczeniu, kontemplacji i samotności. Oczywiście klasztor można również zwiedzać z przewodnikiem (w tym także muzeum kręconego tu serialu „Czarne Chmury”), a także korzystać z oferowanych przez niego noclegów nie tylko w ramach turnusów pustelniczych czy terapeutycznych.

Na terenie pokamedulskiego kompleksu klasztorowego działa punkt informacji turystycznej, w którym można zasięgnąć szczegółowych informacji na temat Rytwian i okolic.

Pustelnia Złotego Lasu

 ul. Klasztorna 25, 28-236 Rytwiany, tel. 15 864 77 95,

 e-mail: recepca@pustelnia.com.pl, www.pustelnia.com.pl

Ruiny zamku w Rytwianach

Historia miejscowości sięga czasów średniowiecza i to właśnie z tamtego okresu pochodzą zachowane w dobrym stanie ruiny gotyckiego, XV-wiecznego zamku. Z okazałej niegdyś budowli do czasów współczesnych zachował wysoki na kilkanaście metrów narożnik z przyporą świadczący o dużych rozmiarach obiektu oraz resztki murów obwodowych i fundamentów budynków odsonięte dzięki wycięciu roślinności porastającej teren zamkowy. Średniowieczne ruiny

szczególnie malowniczo wygląda z płynącej tuż obok Czarnej, z której wody zasilają niegdyś fosę zamkową.

Pałac Radziwiłłów w Rytwianach

Pochodząca z przełomu XIX i XX w. rezydencja otoczona 6-hektarowym zadbanym parkiem, stanowiła niegdyś siedzibę reprezentacyjną księcia Artura Radziwiłła. Dzisiaj jej wnętrza mieszczą luksusowy hotel z bogatym zapleczem gastronomicznym, spa & wellness i rekreacyjnym.

Hotel Rytwiany

📍 ul. Artura Radziwiłła 19, 28-236 Rytwiany, ☎ tel. 15 864 74 12, +48 882 184 309,

✉ e-mail: hotel@hotelrytwiany.pl, 🌐 www.hotelrytwiany.pl

Rezerwat „Dziki Staw” w Grobli

Rezerwat o charakterze leśno-wodnym, który tworzy niemal 3-hektarowe jezioro potorfowe otoczone dzikimi, podmokłymi łąkami z bardzo rzadkimi gatunkami roślin i zwierząt i pięknym, 120-letnim modrzewiowym lasem, w którym rosną osiągające wysokość dochodzącą do 35 m okazy modrzewia europejskiego. Rezerwat to raj dla osób ceniących sobie ciszę i spokój oraz dla miłośników obserwatorów przyrody. Spotkać tu można m.in. perkozy, czarne bociany, kormorany, czaple oraz wydry i borsuki.

Kopiec Kościuszki w Połańcu

Kopiec Kościuszki - najważniejszy punkt zwiedzania miasta, z którego jest ono znane w całej Polsce. To właśnie tutaj, w 1794 r. Tadeusz Kościuszko wydał słynny Uniwersał Połaniecki, który to w jednoznaczny sposób uregulował problem chłopów i pańszczyzny. Usypany został w 1917 r. w setną rocznicę urodzin tego polskiego i amerykańskiego bohatera narodowego. Kopiec znajduje się niedaleko wiślanej skarpy, na naturalnym piaszczystym wzniesieniu, które zostało nieco podwyższone i odpowiednio uformowane, a na szczycie którego stanął drewniany krzyż i pamiątkowa tablica.

Kościół pw. św. Marcina w Połańcu

Niewiele ponad 100-letnia świątynia, zbudowana z cegły i kamienia w stylu romańskim, na planie łacińskiego krzyża. Powstała w miejscu dwóch istniejących tu wcześniejszych kościołów: pierwotnego - wzniesionego jeszcze za czasów Kazimierza Wielkiego i kolejnego - powstałego w 1597 r., który uległ spaleniowi w II połowie XIX w. Nieopodal kościoła znajduje się warta uwagi XVIII-wieczna Kaplica Matki Boskiej Różańcowej.

Parafia pw. św. Marcina

📍 ul. kard. Stefana Wyszyńskiego 2, 28-230 Połaniec

Baza turystyczna

Szlak Czarnej jest bardzo dobrze zagospodarowany. Na trasie znajduje się 6 stanic wodnych: w Rytwianach, Rudnikach, Połańcu i Winnicy. Każda ma miejsca do wodowania i lądowania, wiatę, stoły i ławy oraz miejsce na ognisko. Dodatkowo kajakarze mogą skorzystać z ciekawej oferty turystycznej oferowanej przez dwa obiekty zabytkowe i znajdujący się nieopodal rzeki zajazd.

• Pustelnia Złotego Lasu

📍 ul. Klasztorna 25, 28-236 Rytwiany, ☎ 15 864 77 95,

✉ e-mail: recepcja@pustelnia.com.pl, 🌐 www.pustelnia.com.pl

• Hotel Rytwiany

📍 ul. Artura Radziwiłła 19, 28-236 Rytwiany, ☎ 15 864 74 12, +48 882 184 309,

✉ e-mail: hotel@hotelrytwiany.pl, 🌐 www.hotelrytwiany.pl

• Zajazd Promyk Hotel

📍 ul. Wyzwolenia 7, 28-230 Połaniec, ☎ +48 538 344 632,

✉ e-mail: zajazdpromyk@gmail.com, 🌐 www.promykpolaniec.pl (hotel, restauracja).

KAJAKOWE ABC

Dekalog kajakarza

Splywy kajakowe są świetnym sposobem realizacji wielu pasji, od tych o charakterze sportowym, po te związane z wypoczynkiem i rekreacją czy zwiedzaniem. Bez względu na to, jakie pobudki kierują nami przy wyborze takiego a nie innego sposobu spędzania czasu, do serca musimy sobie wziąć kilka zasad i reguł, których przestrzeganie zagwarantuje szeroko pojęte bezpieczeństwo. Nie tylko nam, jako użytkownikom kajaków, ale również otaczającej nas podczas spływu przyrodzie. Musimy bowiem pamiętać, że rzeka, po której płynamy oraz towarzyszące nam po drodze lasy i łąki są domem dla wielu roślin i zwierząt, a my jesteśmy jedynie ich gośćmi. Bądźmy więc odpowiedzialnymi kajakarzami. Wybieramy wytyczone szlaki i istniejące miejsca biwakowe, pamiętamy o zachowaniu czystości, nie hałasujemy, nie zbliżamy się zbyt blisko do zwierząt i wreszcie – nie dokarmiamy ich, bo możemy zaszkodzić i im, i sobie. Miejmy z tyłu głowy fakt, iż ostatnie puszcze czy nieuregulowane rzeki to już naprawdę unikat na skalę międzynarodową, nie przyczyniamy się więc do ich przekształcenia. Obserwujemy przyrodę i korzystamy z jej darów, jak najmniej ingerując w jej środowisko.

Kilka wskazówek na początek, czyli jak się przygotować do spływu?

! Opracuj plan

Zaplanuj wcześniej trasę spływu, dostosowując ją do umiejętności – swoich i grupy, jeśli płyniesz ze znajomymi, rodziną, etc. Pamiętaj, żeby dobrać trasę pod kątem umiejętności tych najmniej doświadczonych uczestników. Zwróć szczególną uwagę na stopień trudności (odpowiedz sobie na pytanie, czy wymagane jest doświadczenie czy dana trasa nadaje się także dla początkujących) i uciążliwości (czy wymagana jest dobra kondycja fizyczna z uwagi np. na długie i niewygodne przenoski) danego szlaku. Pamiętaj również o zaplanowaniu miejsc odpoczynku czy noclegu, w przypadku spływów kilkudniowych.

! Sprawdź warunki

Zawsze sprawdzaj prognozę pogody na najbliższe godziny. Nigdy nie wypływaj podczas silnego wiatru, ulewnego deszczu czy burzy. Zwróć również uwagę na otoczenie rzeki i stopień jej zacienienia. To niezwykle istotne w lecie, w czasie upałów. Podczas spływu na bieżąco obserwuj zmiany pogody. W czasie burzy bezwzględnie unikaj akwenów i postojów pod drzewami. Pamiętaj także, że para roku i warunki atmosferyczne mają wpływ na stan wody w rzece, czasami wykluczając możliwość spływu (zbyt wysoki poziom wody lub zbyt dużo płyczn).

! Zabierz odpowiedni ekwipunek

Spakuj wszystkie niezbędne rzeczy. Ich lista będzie się różniła w zależności od pory roku i długości spływu, ale absolutne minimum to:

- » kamizelka asekuracyjna;
- » podręczna apteczka;
- » mapa w wodoszczelnym mapniku;
- » kilkumetrowa lina do spławiania kajaka przez bystrza i do cumowania;
- » czerpak i gąbka (do ewentualnego wybierania wody);
- » worki wodoszczelne lub zakręcane beczki (to do nich spakujesz dokumenty, telefon, apteczkę, ubrania, etc.);
- » dodatkowe ubranie dostosowane do warunków pogodowych i trudności spływu (w tym przeciwdeszczowe, przeciwstłoneczne);
- » buty wodne (najlepiej z pianki neoprenowej);
- » picie i jedzenie;
- » worki na śmieci;
- » telefon, ładowarka, powerbank;
- » krem z filtrem UV, środek na komary.

! Poinformuj o spływie

Zawsze poinformuj kogoś o spływie i zaplanowanej trasie. Może to być ktoś z rodziny lub na przykład obsługi wypożyczalni kajaków. Pamiętaj, że na trasie spływu mogą się zdarzyć miejsca z ograniczonym zasięgiem.

! Sprawdź swoje umiejętności

Pamiętaj o podstawowych umiejętnościach, jakie powinien mieć każdy, nawet najmniej doświadczony kajakarz. Należą do nich:

- » wodowanie kajaka;
- » wsiadanie i wysiadanie;
- » siedzenie w kajaku;
- » wiosłowanie, manewrowanie, przybijanie do brzegu;
- » pokonywanie przeszkód;
- » ratowanie tonącego kajaka;
- » pomoc innemu kajakarzowi, który ma problemy na wodzie.

Co robić na szlaku, czyli zasady zachowania na kajaku

! Dziób w górę rzeki! Do brzegu pod prąd!

Ustaw kajak dziobem w górę rzeki podczas wsiadania do niego. Do brzegu przybijaj pod prąd. Podczas wysiadania również zwróć kajak dziobem w górę rzeki. Pamiętaj, że korzystanie z pomocy innych w czasie wsiadania i wysiadania z kajaka jest czymś zupełnie naturalnym.

! Obserwuj lustro wody

Płynąc zwracaj uwagę na fale, wiry w nurcie i zmarszczki na powierzchni. Mogą one bowiem świadczyć o podwodnych przeszkodach, grożących wywróceniem kajaka. Uważaj też na bystrza, nisko zwieszające się nad wodą gałęzie, niskie mostki oraz zwalone drzewa.

! Wiosła w dłoń!

Nigdy nie wypuszczaj wiosła z ręki. To nie tylko Twój ster, ale również potencjalny ratunek w czasie wywrótki. Pamiętaj, wiosło nie tonie.

! Wywrotka może się zdarzyć.

Kajak jest wywrotny. Nigdy nie wykonuj w nim gwałtownych ruchów ani nie napływaj na kajaki innych uczestników spływu. Po wywrotce:

- » **ratuj najpierw człowieka, potem rzecz i sprzęt,**
- » na głębokiej wodzie odwróć kajak dopiero po doholowaniu go do brzegu. Dopiero wtedy jest czas na wylewanie z niego wody.

! Twój największy przyjaciel

Nawet jeśli świetnie pływasz, nie rezygnuj z kamizelki asekuracyjnej. Załóż ją i zapnij poprawnie przed wejściem do kajaka, nigdy nie wykorzystuj jako poduszki.

! Wodoszczelny worek – Twój kolejny kajakowy przyjaciel

Zabezpiecz swój ekwipunek w wodoszczelnym worku. Pamiętaj również o jego przywiązaniu do kajaka. Jeśli nosisz okulary, pamiętaj również o ich zabezpieczeniu na głowie. Łatwo je stracić.

Śmieci zabieraj ze sobą!

Zabierz ze sobą worki na śmieci. W żadnym wypadku nie wyrzucaj śmieci do wody ani też nie zostawiaj ich na biwaku (chyba że znajdują się na nim śmieciarki). Szanuj otaczającą Cię przyrodę, nie niszc roślinności przybrzeżnej, nie hałasuj.

Nie pij alkoholu!

W żadnym wypadku nie spożywaj alkoholu w czasie spływu. Zostaw go sobie na wieczorny biwak czy ognisko.

Pływaj bezpiecznie, opiekuj się innymi.

- » zachowuj odpowiednie odległości i szyk pływania (w zwartym szyku kajaki płyną jeden za drugim w odległości ok. 15 -20 m);
- » mijaj inny kajak zawsze z prawej strony, zaś wyprzedzaj z lewej, a na krętach od strony większego łuku;
- » pamiętaj o zabezpieczeniu opieki w czasie spływu dla najmłodszych i najmniej doświadczonych kajakarzy;
- » osoby słabo pływające powinny pływać w kajaku z osobami dobrze pływającymi lub pomiędzy osobami silniejszymi, z większym doświadczeniem;
- » obserwuj pozostałych uczestników spływu, udzielaj im pomocy, jeśli tego potrzebują;
- » Nie szarżuj, miej respekt do wody. Pamiętaj, że woda to żywioł. Nie pływaj w pojedynkę.

Bądź w kontakcie

Zawsze miej przy sobie telefon komórkowy i numery telefonów do służb, które ewentualnie mogą udzielić Ci pomocy. Miej na uwadze fakt, że na biwakach często nie ma możliwości podłączeniu telefonu do prądu.

Tego nie wolno robić, czyli jakie zakazy obowiązują kajakarzy?

- » zakaz zwodowania kajaka bez prawidłowo założonego kapoka (kamizelki ratunkowej);
- » zakaz stania i kucania w kajaku;
- » zakaz siadania na burcie, dziobie i rufie;
- » zakaz spożywania alkoholu i środków odurzających w trakcie spływu;
- » zakaz skakania z kajaka do wody;
- » zakaz kajakowania podczas burzy z piorunami;
- » zakaz nieostrożnego wychodzenia z kajaka w miejscach niebezpiecznych.

A co z etykietą?

Wysoka kultura osobista i właściwe zachowanie obowiązuje tak na lądzie, jak i na wodzie. Na koniec warto więc przypomnieć kilka dobrych kajakarskich obyczajów.

- » Przedstaw się przed rozpoczęciem spływu;
- » Załóż miękkie obuwie przed wejściem do kajaka;
- » Siedź w kokpicie podczas spływu;
- » Pozdrawiaj mijanych kajakarzy podnosząc wiośła do góry;
- » Dbaj o sprzęt;
- » Bądź zyczliwy, udzielaj rad mniej doświadczonym, pomagaj potrzebującym wsparcia.

